Y Ganolfan
Dysgu Cymraeg
Genedlaethol

Cymraeg Cynnar 4

Uwch

Cymraeg Gwaith
Work Welsh

Y Ganolfan
Dysgu Cymraeg
Genedlaethol

Cymraeg Cynnar 4

Uwch

Cymraeg Gwaith
Work Welsh

Llawlyfr Cwrs Cymraeg Cynnar 4

Cwrs Lefel Uwch

gyda diolch i CWLWM am eu cyngor a'u cydweithrediad wrth baratoi'r cwrs hwn.

Mae'r llyfryn hwn yn cynnig canllawiau i diwtoriaid sy'n dysgu'r **Cwrs Cymraeg Cynnar 4** – lefel Uwch. Nid yw'n gwrs Uwch llawn ond ei nod ydy galluogi ymarferwyr blynyddoedd cynnar sy'n medru'r Gymraeg, i gyflwyno patrymau Cymraeg a rhoi arweiniad cywir yn y Gymraeg wrth eu gwaith bob dydd gyda phlant dan 5.

Dylid nodi o'r cychwyn cyntaf bod y cwrs hwn wedi'i lunio ar gyfer cynulleidfa benodol sef **gofalwyr plant cyn ysgol** gyda'r nod y bydd y sawl sy'n ei ddilyn yn gallu dychwelyd i'r gweithle i ddefnyddio'r iaith yn hyderus ac yn gywir.

Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol

Cymraeg Gwaith Work Welsh

CEFNDIR

Comisiynwyd Canolfan Gwasanaethau Cymraeg Prifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant i awduro'r cwrs hwn ar sail gwaith ymchwil a wnaed i'r ddarpariaeth bresennol gan gwmni Sbectrwm.

Canfu'r gwaith ymchwil hwnnw yr angen am ddarpariaeth hyblyg yn cynnwys darpariaeth wyneb yn wyneb a darpariaeth y gallai'r ymarferwyr gael mynediad ati'n fwy annibynnol.

Mae'r tîm awduro yn cydnabod bod y sector gofal cyn ysgol yn gwbl allweddol o ran creu siaradwyr Cymraeg newydd a datblygu sgiliau a hyder wrth ddefnyddio'r iaith. Dyma'r oedran pan fydd plant yn caffael iaith yn gyflym ac yn naturiol. Mae ymchwil yn dangos bod cynifer ag 11% o'r holl siaradwyr Cymraeg wedi dysgu'r iaith mewn lleoliad cyn ysgol gyda 50% o'r siaradwyr hynny'n rhugl. Mae hyn yn fwy na'r ganran sy'n rhugl ymhlith y rhai sydd wedi dysgu'r iaith mewn ysgolion cynradd, uwchradd neu rywle arall heblaw am y cartref. Mae hyn yn tanlinellu pa mor dyngedfennol yw cyfraniad y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg/dwyieithog yn y sector gofal cyn ysgol i gyrraedd nod uchelgeisiol Llywodraeth Cymru o greu miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

CYNNWYS

Mae'r cwrs wedi ei gynllunio ar ffurf 10 uned, i'w cyflwyno mewn sesiynau **wyneb yn wyneb** dros isafswm o 20 o oriau dysgu. Mae'r cwrs hwn yn un sy'n gofyn am sgiliau ieithyddol cadarn gan unrhyw diwtor fydd yn ei addysgu. Mae'n mynd i'r afael â rhai pwyntiau gramadeg technegol a'i nod yw mireinio sgiliau ieithyddol unigolion sy'n medru'r Gymraeg. Dylai'r cwrs gael ei addysgu gan diwtoriaid iaith profiadol.

Cyflwynir patrymau iaith defnyddiol trwy gyfrwng cyfres o unedau sy'n rhoi sylw i bwyntiau iaith penodol gyda'r cynnwys ei hun wedi ei gyd-destunoli i themâu cyffredin y maes. Ceir pwyslais cryf ar bethau sy'n greiddiol i waith yr ymarferwyr fel gofyn cwestiynau, rhoi cyfarwyddiadau a gorchmynion, ynghyd â ffocws ar weithgareddau craidd fel darllen a thrafod lluniau a stori, chwarae gemau a pharatoi ar gyfer gwahanol weithgareddau. Maent hefyd yn gydnaws â meysydd dysgu Fframwaith y Cyfnod Sylfaen (2015), ac mae'r gofynion perthnasol ar gyfer cyrhaeddiad y plant ifancaf ar draws y meysydd dysgu hynny wedi eu hymgorffori.

Cynlluniwyd y cwrs gyda ffocws penodol ar ddatblygu sgiliau llafar yr ymarferwyr a hynny'n adlewyrchu natur eu gwaith gyda phlant oed cyn ysgol. Ceisir ymdrin â'r gwallau cyffredin hynny a glywir gan siaradwyr rhugl a sefydlu patrymau mwy safonol er mwyn sicrhau model o gywirdeb priodol i'r ymarferwyr hynny sy'n ymgymryd â thasgau ysgrifenedig. Modelir ffurfiau sy'n gydnaws â'r ffurfiau a gyflwynir yn y sector addysgol er mwyn sicrhau cysondeb i'r plant. Lle bo amrywiaethau rhwng yr iaith lafar a ddefnyddir yn y de a'r gogledd, maent wedi eu hamlygu'n glir yn yr unedau.

Mae strwythur yr unedau'n gallu amrywio ond maent yn cynnwys amrywiaeth o'r canlynol:

- Cyfres o **brif batrymau** sy'n cyflwyno prif ffocws ieithyddol yr uned.

- **Rhestr eirfa**

Mae'r eirfa anghyfarwydd neu newydd sydd wedi'i chynnwys a'i defnyddio yn y broses o addysgu'r uned wedi'i rhestru ar ddiwedd pob uned. Mae'r geiriau hyn wedi eu didoli fesul cenedl yr enw ynghyd â'u cyfieithiadau Saesneg.

- **Esboniadau gramadegol**

Ceir nodiadau gramadeg ar ddiwedd pob uned er mwyn ceisio esbonio mor syml â phosibl pam mae pethau'n digwydd. Pwrpas cynnwys y nodiadau hyn ydy cynnig cyfle i'r ymarferwyr weld beth yw'r rhesymau dros ambell newid neu batrwm ac ymestyn eu gwybodaeth ehangach am y Gymraeg. Eu nod ydy meithrin y sgiliau trosglwyddadwy hynny gan alluogi ymarferwyr i gymhwyso'r wybodaeth i batrymau eraill wrth iddynt ymestyn eu gafael ar yr iaith.

- **Gweithgareddau**

Mae'r gweithgareddau wedi'u cynnwys ym mhob uned fel dull o gadarnhau'r patrymau sydd wedi'u dysgu yn ystod yr uned honno. Ceir gweithgareddau i'w cwblhau o fewn sefyllfa ddosbarth y gellid eu cyflwyno hefyd fel tasgau i'w cwblhau'n annibynnol. Ceir gweithgareddau hefyd i'w cwblhau yn ôl yn lleoliadau'r ymarferwyr er mwyn rhoi cyfle penodol iddynt ymarfer yr hyn sy'n cael ei ddysgu rhwng sesiynau. Gweler yr adran **Cyflwyno'r Gweithgareddau** isod am fanylion pellach ar weinyddu'r gweithgareddau.

Noder fodd bynnag, na ddylai dull stwythuro'r unedau gael ei ddefnyddio fel fframwaith cyfyng ar gyfer cynllunio'r sesiynau dysgu. Gallai tiwtor addasu trefn yr unedau yn unol â gofynion yr ymarferwyr, a cheir awgrymiadau pellach isod ar ddulliau o gyflwyno'r elfennau gwahanol yn yr uned. Fel sydd eisoes wedi'i nodi, dylai'r cwrs hwn gael ei addysgu gan diwtoriaid iaith profiadol fydd yn gallu addasu'r cynnwys yn ôl yr angen.

Dysgu ar-lein annibynnol

Yn ogystal â'r gweithgareddau a gyflwynir fel rhan o'r cwrs, bwriedir i'r adnoddau a'r gweithgareddau atodol a welir ar wefan *Dysgu Cymraeg* atgyfnerthu'r dysgu wyneb yn wyneb a galluogi ymarferwyr i weithio'n fwy annibynnol. Gwelir yno amrywiaeth o weithgareddau fesul uned cyfatebol yn meithrin dealltwriaeth yr ymarferwyr o'r patrymau a'r eirfa a gyflwynir.

Ceir gweithgareddau sy'n meithrin sgiliau ysgrifennu yn yr unedau ac yn y gweithgareddau atodol, ond fel y nodwyd eisoes, prif ffocws y cwrs ydy mireinio sgiliau llafar.

AWGRYMIADAU I DIWTORIAID SY'N CYFLWYNO'R CWRS

Mae'r adran hon yn cynnwys rhai awgrymiadau i gyflwyno'r cwrs yn y sesiynau wyneb yn wyneb.

Cyflwyno'r pwyntiau iaith

Cyn dechrau, gellid gosod **nod y wers**, sef dweud beth fydd prif ffocws y sesiwn. Dylid esbonio'r nod mewn ffordd syml gan brofi unrhyw ddealltwriaeth o'r pwyntiau dan sylw sydd gan yr ymarferwyr yn barod.

Er mai ffocws gramadegol fydd i'r sesiynau, mae'n allweddol bod y tiwtor yn perthnasu'r cynnwys yn union i waith yr ymarferwyr. Dylid annog gweithgareddau sy'n ddrych o'r sefyllfaoedd sy'n gyfarwydd i'r ymarferwyr yn eu gwaith bob dydd. Mae trafod eu defnydd o'r iaith yn rhan o'r broses honno ynghyd â'r angen i bwysleisio pwysigrwydd modelu iaith yn gywir i blant.

Gweithgareddau'r Cwrs

Ceir amrywiaeth o weithgareddau fel rhan o'r cwrs hwn. Mae pob uned yn cynnwys hyd at dri gweithgaredd i'w cwblhau fel rhan o'r broses o gyflwyno'r uned.

Pwrpas y gweithgareddau yw cadarnhau'r hyn sydd wedi'i ddysgu yn ystod y sesiwn.

Er bod cyfarwyddyd wedi ei gynnwys gyda'r rhan fwyaf o'r gweithgareddau, dylai tiwtoriaid ac ymarferwyr feddwl am ddulliau amrywiol o ddefnyddio'r adnoddau. Mae hyn hefyd yn golygu bod modd defnyddio'r gweithgareddau'n wahaniaethol. Er enghraifft, gyda'r gemau trac, gellid derbyn atebion un gair ar gyfer rhai tasgau, ond

gellid gofyn am atebion llawn, sgyrsiau neu drafodaethau ar gyfer yr un gêm drac ar adegau eraill.

Mae cael amrywiaeth o ddisiau rhif, rhagenwau, lliw, siapiau ac ati yn y dosbarth yn ddefnyddiol. Felly hefyd gardiau chwarae ac amrywiaeth o gardiau fflach megis Cardiau Fflach CBAC a Chynllun Colegau Cymru.

Yn olaf, mae cynnal sesiynau mini meicro yn ymarfer da i'r ymarferwyr ar gyfer cyflwyno patrymau ieithyddol mewn cyd-destun anffurfiol sy'n eu paratoi ar gyfer sefyllfa yn eu gweithleoedd. Yn syml, mewn grwpiau o 3 neu 4, mae pob aelod o'r grŵp yn chwarae rôl yr 'arweinydd', gan gyflwyno gweithgaredd i'r dysgwyr drwy gyfrwng y Gymraeg, e.e. gemau dis sy'n uniongyrchol gysylltiedig â'r patrymau iaith sy'n cael eu dysgu ar y pryd. Mae'n broses effeithiol a pherthnasol o gadarnhau'r hyn sydd wedi'i ddysgu ac ar yr un pryd y mae'n ennyn hyder yr ymarferwyr i ddefnyddio'r Gymraeg ar lafar mewn cyd-destun cyfarwydd.

Fel sydd eisoes wedi'i nodi, mae yna weithgareddau i'w cwblhau yn ôl yn lleoliadau'r ymarferwyr. Dylid annog hyn a chynnal sgwrs ar ddechrau pob sesiwn i weld pa fath o brofiadau y mae'r ymarferwyr wedi'u cael wrth wneud hynny.

Uned 1

Ffocws iaith

Siarad, gofyn ac ateb cwestiynau yn y presennol, amherffaith a'r dyfodol.

Bore da **b**awb!

Sut wyt ti heddiw?	Dw i'n hapus.
Sut wyt ti'n teimlo?	Dw i'n teimlo'n **d**rist / Rydw i'n **d**rist.
Sut mae Dewin yn teimlo heddiw?	Mae e'n / o'n hapus.

Sut roeddet ti'n teimlo ddoe?	Ro'n i'n hapus / Roeddwn i wrth fy modd.
Pam roeddet ti'n teimlo'n hapus?	Roedd fy mhen-blwydd i ddoe.
Sut roedd Dewin yn teimlo ddoe?	Roedd e'n / o'n teimlo'n **d**rist.

Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol

Cymraeg Gwaith
Work Welsh

Sut mae'r tywydd heddiw?	Mae hi'n **w**yntog heddiw.
Sut oedd y tywydd ddoe?	Roedd hi'n **g**ymylog ddoe.
Sut bydd y tywydd fory?	Bydd hi'n braf fory.

Ydy hi'n heulog heddiw?	Ydy / Nac ydy.
Oedd hi'n **g**ymylog ddoe?	Oedd / Nac oedd.
Fydd hi'n **g**awodlyd yfory?	Bydd / Na fydd.

Ydych chi'n hoffi canu?	Ydyn.
Ydy Rhys yn hoffi canu?	Ydy.
Oeddech chi / O'ch chi'n hoffi'r gân?	O'n / Oedden.
Oeddet ti'n / O't ti'n hoffi'r stori ddarllenon ni ddoe Cai?	O'n / Oeddwn.
Fyddwch chi'n mynd i'r parc heddiw?	Byddwn.

Beth wyt ti eisiau ei wneud bore yma?	Dw i eisiau adeiladu castell.
Beth wyt ti'n hoffi ei wneud pan mae hi'n braf?	Dw i'n hoffi chwarae ar y traeth.
Beth wyt ti'n ei wisgo heddiw?	Dw i'n gwisgo siwmper goch.
Beth oeddet ti'n ei wisgo ddoe?	Roeddwn i / Ro'n i'n gwisgo crys t melyn.
Beth fyddi di'n ei wneud fory?	Bydda i'n mynd i'r ganolfan hamdden.

Geirfa

Enwau benywaidd *Feminine nouns*

Cymraeg	Saesneg
canolfan hamdden	leisure centre

Enwau gwrywaidd *Masculine nouns*

Cymraeg	Saesneg
castell / cestyll	castle/s

Berfau *Verbs*

Cymraeg	Saesneg
adeiladu	to build

Ansoddeiriau *Adjectives*

Cymraeg	Saesneg
cawodlyd	showery
cymylog	cloudy
heulog	sunny

Arall *Other*

Cymraeg	Saesneg
wrth fy modd	in my element

Gramadeg

Amser y ferf 'Bod'

Presennol **Rydw i** ***/ am***

Cadarnhaol	**Cwestiwn**	**Negyddol**
Rydw i / Dw i	Ydw i?	Dydw i ddim / Dw i ddim
Rwyt ti	Wyt ti?	Dwyt ti ddim
Mae e / o	Ydy e/o?	Dydy e/o ddim
Mae hi	Ydy hi?	Dydy hi ddim
Rydyn ni / 'Dyn ni / Dan ni	Ydyn ni? / 'Dyn ni? / Dan ni?	Dydyn / 'Dyn / Dan ni ddim
Rydych chi / Dych chi / Dach chi?	Ydych chi / Dych chi? / Dach chi?	Dydych / Dych / Dach chi ddim
Maen nhw	Ydyn nhw?	Dydyn nhw ddim

Amherffaith Roeddwn i ***/ was***

Cadarnhaol	**Cwestiwn**	**Negyddol**
Roeddwn i / Ro'n i	Oeddwn i? / O'n i?	Doeddwn i ddim / Do'n i ddim
Roeddet ti / Ro't ti	Oeddet ti? / O't ti?	Doeddet ti ddim / Do't ti ddim
Roedd e/o / Ro'dd e/o	Oedd e/o?/ O'dd e?	Doedd e/o ddim / Do'dd e/o ddim
Roedd hi / Ro'dd hi	Oedd hi? / O'dd hi?	Doedd hi ddim / Do'dd hi ddim
Roedden ni / Ro'n ni	Oedden ni? / O'n ni?	Doedden ni ddim / Do'n ni ddim
Roeddech chi / Ro'ch chi	Oeddech chi? / O'ch chi?	Doeddech chi ddim / Do'ch chi ddim
Roedden nhw / Ro'n nhw	Oedden nhw? / O'n nhw?	Doedden nhw ddim / Do'n nhw ddim

Dyfodol **Bydda i** ***I will be***

Cadarnhaol	**Cwestiwn**	**Negyddol**
Bydda i / Mi fydda i	Fydda i?	Fydda i ddim
Byddi di / Mi fyddi di	Fyddi di?	Fyddi di ddim
Bydd e/o / Mi fydd e/o	Fydd e/o?	Fydd e/o ddim
Bydd hi / Mi fydd hi	Fydd hi?	Fydd hi ddim
Byddwn ni / Mi fyddwn ni	Fyddwn ni?	Fyddwn ni ddim
Byddwch chi / Mi fyddwch chi	Fyddwch chi?	Fyddwch chi ddim
Byddan nhw / Mi fyddan nhw	Fyddan nhw?	Fyddan nhw ddim

Sylwch beth sy'n digwydd i'r berfau wrth i ni ofyn cwestiwn neu wrth ffurfio brawddegau negyddol.

Cofiwch:

Mae enwau unigol yn fenywaidd neu'n wrywaidd yn y Gymraeg.
Mae'r gair **tywydd** bob amser yn wrywaidd,e.e. tywydd drwg, y tywydd hwn.
Ond, wrth **siarad am** y tywydd rydym yn dweud **Mae hi, Roedd hi**, neu **Bydd hi.**

Rydym yn defnyddio **Sut** bob tro wrth drafod y tywydd. Ceisiwch osgoi cyfieithu yn llythrennol o'r Saesneg.

Sut mae'r tywydd heddi? ✓

Beth mae'r tywydd fel heddi? ×

Y Treiglad Meddal

Dyma'r llythrennau sy'n treiglo'n feddal.

c >	g
p >	b
t >	d
g >	/
b >	f
d >	dd
ll >	l
m >	f
rh >	r

Treiglo ar ôl ‘yn’

Mae ansoddair yn treiglo’n feddal ar ôl **yn**, e.e. yn **d**rist, yn **w**yntog, yn **g**ymylog

Ond, byddwch yn ofalus...

Fydd ansoddeiriau sy’n dechrau gyda ‘ll’ neu ‘rh’ ddim yn treiglo – yn rhewllyd.

Mae’r ansoddair **braf** yn eithriad, dydy e ddim yn treiglo, e.e. yn **b**raf.

Dydy berfenwau ddim yn treiglo ar ôl **yn**, e.e. yn canu, yn cuddio, yn darlunio, yn glawio

Treiglo wrth ddefnyddio ‘ei’ sy’n cyfeirio yn ôl.

Wrth ofyn cwestiynau ‘**Beth**’ mae’n rhaid defnyddio **ei** cyn y berfenw ac rydym yn treiglo’n feddal. Weithiau dydyn ni ddim yn dweud **ei** ar lafar ond mae’r treiglad yn aros oherwydd dylanwad yr **ei** sy’n cyfeirio yn ôl, e.e.

Beth wyt ti eisiau ei **w**neud? > Beth wyt ti eisiau **w**neud?

Beth oeddet ti’n ei **f**wyta? > Beth o’t ti’n **f**wyta?

Beth fyddi di’n ei **g**oginio? > Beth fyddi di’n **g**oginio?

Uned 2

Ffocws iaith

Berfau rheolaidd yn y gorffennol.

Gofyn cwestiynau, ateb yn gadarnhaol ac yn negyddol.

Rhai rheolau treiglo gyda berfau.

Beth wnest ti ddoe?	Es i i'r traeth.
Gerddoch chi ar hyd y tywod?	Do, cerddais i ar hyd y tywod.
Adeiladaist ti **g**astell tywod?	Do, adeiladais i **g**astell tywod mawr.
Pa gêm chwaraeaist ti ar y traeth?	Chwaraeais i **b**êl-droed.
Pwy chwaraeodd gyda ti/ efo ti?	Bobi a Harri, fy mrodyr.
Redoch chi'n gyflym?	Do, rhedon ni'n gyflym iawn.
	Naddo, **r**edon ni ddim yn gyflym.
	Rhedon ni'n araf.

Beth **f**wytaist ti i ginio?	Bwytais i **f**rechdan gaws.
Beth yfaist ti yn y caffi?	Yfais i **l**aeth/**l**efrith ac yfodd Mam **dd**ŵr.
Ddringaist ti'r creigiau?	Do, dringais i'n uchel iawn.
Beth **w**eloch chi ar y traeth?	Gwelon ni granc.
Glywaist ti sŵn y tonnau?	Do.
Pwy **w**elaist ti yno?	Gwelais i fy nhad-cu / fy nhaid.
Beth **dd**igwyddodd ar y traeth?	Cwympais i a bwrw fy mhen.
	Syrthiais i a tharo fy mhen.
Fwynheaist ti nofio yn y môr?	Do. Roedd yn wych.
	Naddo, roedd y môr yn rhy oer.

Geirfa

Enwau benywaidd *Feminine nouns*

Cymraeg	Saesneg
brechdan/au	sandwich/es
craig/creigiau	rock/s
ton/tonnau	wave/s

Enwau gwrywaidd *Masculine nouns*

Cymraeg	Saesneg
brawd/brodyr	brother/s
cranc/od	crab/s
traeth/au	beach/es

Berfau *Verbs*

Cymraeg	Saesneg
digwydd	to happen
dringo	to climb

Ansoddeiriau ***Adjectives***

Cymraeg	**Saesneg**
cyflym	quick/fast
gwych	excellent

Gramadeg

Y Gorffennol (rheolaidd)

Dyma derfyniadau amser gorffennol y berfau rheolaidd.

Terfyniadau	
fi	-ais
ti	-aist ti
e/o	-odd e/o
hi	-odd hi
ni	-on ni
chi	-och chi
nhw	-on nhw

Mae treiglad meddal ar ddechrau'r cwestiwn, e.e. **F**wytaist ti dy ginio i gyd?

Mae treiglad llaes ar ddechrau'r negyddol os yw'r ferf yn dechrau â **c, p ,t,** e.e. **P**hrynais i ddim byd yn y siop.

Mae treiglad meddal ar ddechrau'r negyddol os yw'r ferf yn dechrau â **g, b, d, ll, m, rh**, e.e. **W**elais i ddim crancod ar y traeth.

Cadarnhaol	**Cwestiwn**	**Negyddol**
Cerddais i	Gerddais i?	Cherddais i ddim
Cerddaist ti	Gerddaist ti?	Cherddaist ti ddim
Cerddodd e/o	Gerddodd e/o?	Cherddodd e/o ddim
Cerddodd hi	Gerddodd hi?	Cherddodd hi ddim
Cerddon ni	Gerddon ni?	Cherddon ni ddim
Cerddoch chi	Gerddoch chi?	Cherddoch chi ddim
Cerddon nhw	Gerddon nhw?	Cherddon nhw ddim

Treiglo gwrthrych y ferf

Mae gwrthrych berf gryno yn treiglo'n feddal.

Beth yw gwrthrych? Bydd y gwrthrych yn ateb y cwestiwn '**beth**' i'r ferf.

Berf	**Goddrych (pwy)**	**Gwrthrych (beth?)** **Treiglad meddal**
Bwytais	i	**f**rechdan
Darllenais	i	**l**yfr
Fwytaist	ti	**g**inio?
Weloch	chi	**g**ranc?

Sylwch – does dim treiglad gyda'r negyddol,

e.e. Fwytais i ddim **b**rechdan, Ddarllenais i ddim **ll**yfr

Sylwch hefyd, bydd defnyddio **y** yn newid y rheol:

Weloch chi'r cranc?	cranc (eg) y cranc
Darllenais i'r llyfr	llyfr (eg) y llyfr
Bwytais i'r **f**rechdan	brechdan (eb) y **f**rechdan

Dim ond enwau benywaidd unigol fydd yn treiglo ar ôl **y**.

Beth? / Pwy?

Pan fydd berfau cryno yn dilyn **Beth?** a **Pwy?** byddan nhw'n treiglo'n feddal,

e.e. Beth **b**rynodd hi? Pwy **w**elaist ti?

Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol

Cymraeg Gwaith Work Welsh

Y Treiglad Llaes

Cyflwynwyd y llythrennau sy'n treiglo'n feddal yn Uned 1. Dyma'r llythrennau sy'n treiglo'n llaes.

c >	ch
p >	ph
t >	th

Mae treiglad llaes ar ddechrau'r negyddol os yw'r ferf yn dechrau â **c, p, t,** e.e. **Ch**afodd e/o ddim brecwast.

Amrywiaethau daearyddol

Yn aml, byddwch chi'n clywed y patrwm 'Mi wnes i ...(berfenw)' ar lafar i gyfleu rhywbeth sydd wedi digwydd yn y gorffennol, e.e. Mi wnes i gerdded / Mi wnes i ddysgu.

Uned 3

Ffocws iaith

Berfau afreolaidd yn y gorffennol.

Cwestiynau ac atebion cadarnhaol a negyddol.

Beth wnest ti ar y penwythnos?	Es i i weld Tad-cu/Taid a Mam-gu/Nain.
Beth gest ti i frecwast heddiw?	Ces i dost.
Ble est ti dros y penwythnos?	Es i i'r ganolfan hamdden i nofio.
Ble buest ti ddoe?	Bues i yn y parc gyda/efo Mam.
Sut dest ti yma heddiw?	Des i ar y bws.

Sgwrs 1

A: Beth wnaethoch chi ddoe?

B: Cawson ni barti.

A: Wel, am sbri! Pa fath o barti gawsoch chi?

B: Cawson ni barti pen-blwydd.

A: Ble aethoch chi ar ôl y parti?

B: Aethon ni i'r dre ar y bws.

A: Fuoch chi yn y caffi newydd?

B: Do, buon ni yn y caffi newydd yn cael cinio.

A: Sut daethoch chi yma heddiw?

B: Daethon ni ar y bws.

Sgwrs 2

A: Wnest ti rywbeth diddorol dros y penwythnos?

B: Do, es i i'r sŵ gyda/efo fy nghyfnither.

A: Aethoch chi yn dy gar di?

B: Naddo, aethon ni ddim yn fy nghar i. Aethon ni ar y trên.

A: Gawsoch chi hwyl?

B: Do, cawson ni lawer o hwyl!

A: Gawsoch chi amser i weld y llewod?

B: Naddo, chawson ni ddim amser i weld y llewod.

A: O dyna drueni/Bechod. Fuoch chi'n gweld yr eliffantod?

B: Do, bues i'n gweld yr eliffantod, roedden nhw'n ddoniol! Ond fuodd fy nghyfnither ddim, roedd ofn arni hi! Yr eliffantod oedd fy hoff anifeiliaid i yn y sŵ.

Geirfa

Enwau benywaidd *Feminine nouns*

Cymraeg	Saesneg
cyfnither / cyfnitherod	cousin/s
tref/i	town/s

Enwau gwrywaidd *Masculine nouns*

Cymraeg	Saesneg
brecwast	breakfast
cefnder / cefndryd	cousin/s
llew / llewod	lion/s
penwythnos /au	weekend/s

Ansoddeiriau *Adjectives*

Cymraeg	Saesneg
diddorol	interesting

Gramadeg

Mae **mynd, cael, gwneud, dod** a **bod** yn ferfau afreolaidd a dyma amser gorffennol y berfau hyn. Sylwch ar y treigladau wrth ofyn cwestiwn ac wrth ffurfio'r negyddol.

Cadarnhaol	**Cwestiwn**	**Negyddol**
Gwnes i / Mi wnes i	Wnes i?	Wnes i ddim
Gwnest ti / Mi wnest ti	Wnest ti?	Wnest ti ddim
Gwnaeth e/o / Mi wnaeth e/o	Wnaeth e/o?	Wnaeth e/o ddim
Gwnaeth hi / Mi wnaeth hi	Wnaeth hi?	Wnaeth hi ddim
Gwnaethon ni / Mi wnaethon ni	Wnaethon ni?	Wnaethon ni ddim
Gwnaethoch chi / Mi wnaethoch chi	Wnaethoch chi?	Wnaethoch chi ddim
Gwnaethon nhw / Mi wnaethon nhw	Wnaethon nhw?	Wnaethon nhw ddim

Cadarnhaol	Cwestiwn	Negyddol
Des i / Mi ddes i	Ddes i?	Ddes i ddim
Dest ti / Mi ddest ti	Ddest ti?	Ddest ti ddim
Daeth e/o / Mi ddaeth e/o	Ddaeth e/o?	Ddaeth e/o ddim
Daeth hi / Mi ddaeth hi	Ddaeth hi?	Ddaeth hi ddim
Daethon ni / Mi ddaethon ni	Ddaethon ni?	Ddaethon ni ddim
Daethoch chi / Mi ddaethoch chi	Ddaethoch chi?	Ddaethoch chi ddim
Daethon nhw / Mi ddaethon nhw	Ddaethon nhw?	Ddaethon nhw ddim

Cadarnhaol	Cwestiwn	Negyddol
Ces i / Mi ges i	Ges i?	Ches i ddim
Cest ti / Mi gest ti	Gest ti?	Chest ti ddim
Cafodd e/o / Mi gafodd e/o	Gafodd e/o?	Chafodd e/o ddim
Cafodd hi / Mi gafodd hi	Gafodd hi?	Chafodd hi ddim
Cawson ni / Mi gawson ni	Gawson ni?	Chawson ni ddim
Cawsoch chi / Mi gawsoch chi	Gawsoch chi?	Chawsoch chi ddim
Cawson nhw/ Mi gawson nhw	Gawson nhw?	Chawson nhw ddim

Cadarnhaol	Cwestiwn	Negyddol
Es i / Mi es i	Es i ?	Es i ddim
Est ti / Mi est ti	Est ti?	Est ti ddim
Aeth e/o / Mi aeth e/o	Aeth e/o?	Aeth e/o ddim
Aeth hi / Mi aeth hi	Aeth hi?	Aeth hi ddim
Aethon ni / Mi aethon ni	Aethon ni?	Aethon ni ddim
Aethoch chi / Mi aethoch chi	Aethoch chi?	Aethoch chi ddim
Aethon nhw / Mi aethon nhw	Aethon nhw?	Aethon nhw ddim

Cadarnhaol	Cwestiwn	Negyddol
Bues i / Mi fues i	Fues i?	Fues i ddim
Buest ti / Mi fuest ti	Fuest ti?	Fuest ti ddim
Buodd e/o / Mi fuodd e/o	Fuodd e/o?	Fuodd e/o ddim
Buodd hi / Mi fuodd hi	Fuodd hi?	Fuodd hi ddim
Buon ni / Mi fuon ni	Fuon ni?	Fuon ni ddim
Buoch chi / Mi fuoch chi	Fuoch chi?	Fuoch chi ddim
Buon nhw / Mi fuon nhw	Fuon nhw?	Fuon nhw ddim

Cofiwch:

Mae treiglad meddal ar ddechrau'r cwestiwn, e.e. **Dd**est ti ar y beic?

Mae treiglad meddal ar ddechrau'r negyddol os yw'r ferf yn dechrau â **g, b, d, ll, m, rh**, e.e. **Dd**aeth hi ddim i'r ysgol ddoe.

Mae treiglad llaes ar ddechrau'r negyddol os yw'r ferf yn dechrau â **c, p, t**, e.e. **Ch**es i ddim ffrwyth amser snac.

Does dim treiglad ar ddechrau'r gosodiad cadarnhaol, e.e. **C**awson nhw hwyl.

Yr atebion yw 'Do' a 'Naddo', pan fydd y cwestiwn yn dechrau gyda berf.

Bydd gwrthrych berfau cryno yn treiglo'n feddal, e.e. Gwnaeth hi **g**acen. Wnaeth hi **f**wyta?

Does dim treiglad ar ôl '**ddim**', e.e. Chawson ni ddim **c**ig moch i frecwast.

Y Treiglad Trwynol

Cyflwynwyd y llythrennau sy'n treiglo'n feddal a llaes yn Unedau 1 a 2.

Dyma'r llythrennau sy'n treiglo'n drwynol.

c >	ngh
p >	mh
t >	nh
g >	ng
b >	m
d >	n

Fy / dy

Mae treiglad trwynol yn dilyn **fy** – fy mhen, fy mrawd, fy nhad, fy nghefnder, fy nhro i.

Mae treiglad meddal yn dilyn **dy** - dy ben, dy frawd, dy dad, dy gefnder, dy dro di.

	Pa dreiglad?
fy	Trwynol
dy	Meddal
ei (his)	Meddal
ei (her)	Llaes
ein	Dim
eich	Dim
eu	Dim

Amrywiaethau daearyddol

Yn aml, byddwch chi'n clywed y patrwm 'Mi wnes i ...(berfenw)' ar lafar i gyfleu rhywbeth sydd wedi digwydd yn y gorffennol, e.e. Mi wnes i gerdded / Mi wnes i ddysgu.

Uned 4

Ffocws iaith

Defnyddio berfau rheolaidd ac afreolaidd i ffurfio gorchmynion.

Gorchmynion negyddol.

Rheolau treiglo yn dilyn gorchmynion.

Defnyddio'r rhagenwau **dy/eich.**

Tynna **l**un y tedi.	Tynnwch **l**un y ddoli.
Rho **dd**ŵr yn y bowlen.	Rhowch **dd**ŵr yn y bowlen.
Cana **g**ân i mi	Canwch **g**ân i mi.
Cana'r gân am y tywydd.	Canwch y gân am y tywydd gyda / efo fi.
Eistedda'n daclus ar y llawr.	Eisteddwch yn daclus ar y llawr.
Gwranda'n ofalus.	Gwrandewch yn astud.
Gorwedda yn llonydd.	Gorweddwch yn dawel.
Sa'n llonydd. / Sefa'n llonydd.	Sefwch yn stond.

Gwisga dy **g**ot.	Gwisgwch eich cotiau.
Rho dy **g**ot ar y bachyn.	Rhowch eich cotiau ar y bachyn.
Golcha dy **dd**wylo yn lân.	Golchwch eich dwylo yn lân..
Chwilia am dy **f**ag.	Chwiliwch am eich bagiau.

Bydd yn **o**falus.	Byddwch yn ofalus.
Dere/ Tyrd i balu yn y pridd.	Dewch i chwilio am drychfilod.
Cer/ Dos i olchi dy **dd**wylo.	Ewch i nôl eich bagiau.
Gwna siâp hir.	Gwnewch siâp cylch.

Rhaid i ti **w**rando yn ofalus.	Rhaid i chi eistedd yn daclus.
Rhaid iddo fe/fo **dd**weud diolch.	Rhaid iddi hi **w**isgo ffedog.

Gorchmynion negyddol

Paid â chweryla.	Peidiwch â chweryla.
Paid â bod yn ddrwg.	Peidiwch â bod yn ddrwg.
Paid â cherdded yn y mwd.	Peidiwch â cherdded yn y mwd.
Paid â meiddio.	Peidiwch â meiddio.

Geirfa

Enwau benywaidd ***Feminine nouns***

Cymraeg	Saesneg
cân/caneuon	song/s
llaw/dwylo	hand/s
powlen/powlenni	bowl/s

Berfau ***Verbs***

Cymraeg	Saesneg
gorwedd	to lie down
sefyll	to stand
tynnu	to take off

Ansoddeiriau ***Adjectives***

Cymraeg	Saesneg
astud	carefully (to listen)
llonydd	still
stond	still

Gramadeg

Gorchmynion cadarnhaol

Rydym yn defnyddio’r gorchmynion unigol i siarad ag un plentyn a’r rhai lluosog pan rydym yn siarad â’r grŵp.

Mae’r unigol yn cael ei ffurfio drwy roi **-a** ar ddiwedd bonyn y ferf, e.e.
Rheda!
Cerdda!

Fel arfer, mae’r lluosog yn cael ei ffurfio drwy roi **-wch** ar ddiwedd bonyn y ferf, e.e.
Rhedwch!
Sgipiwch!

Rheolau treiglo

Bydd treiglad meddal yn dilyn ffurf orchmynnol:

Tynna **l**un
Canwch **g**ân

Ond cofiwch bydd y rheol yn newid os ydych yn defnyddio ‘y’. Dim ond enwau benywaidd unigol fydd yn treiglo’n feddal ar ôl ‘y’, e.e.

Paentia’r llun	llun = eg
Canwch y **g**ân	cân = eb

Defnyddio 'Rhaid'

Gallwn ni ddefnyddio 'rhaid' i gyfleu gorchymyn. Sylwch ein bod yn treiglo'r berfenw ar ôl rhedeg yr arddodiaid 'i', e.e.

Rhaid i bawb **w**rando.
Rhaid i ti **f**wyta dy dost.
Rhaid i chi **g**anu yn uchel.

Gorchmynion negyddol

Mae'r gorchymyn unigol yn cael ei ffurfio drwy roi **Paid â** o flaen y ferf ac mae'r lluosog yn cael ei ffurfio drwy roi **Peidiwch â** o flaen y ferf. Mae hyn yn achosi treiglad llaes, e.e.

Paid â cherdded!
Peidiwch â phoeni!

Dydyn ni ddim yn defnyddio'r treiglad hwn bob tro wrth siarad.

Dim

Weithiau, rydym yn rhoi **dim** o flaen y ferf i roi gorchymyn, e.e. Dim bwyta losin yn y dosbarth.

Does dim treiglad ar ôl **dim**.

dy / eich - ***your***

Pan rydym yn siarad ag un plentyn/person, rydym yn dweud **dy**. Mae **dy** bob amser yn cael ei ddilyn gan dreiglad meddal, e.e. dy **f**ag, dy **g**ot, dy **d**raed.

Pan rydym yn siarad â mwy nag un person, rydym yn dweud **eich**. Does dim treiglad ar ôl **eich**, e.e. eich **b**agiau, eich **c**otiau, eich **t**raed.

Yn + ansoddair

Mae ansoddeiriau yn treiglo ar ôl **yn**, e.e. yn **d**awel, yn **f**awr, yn **d**aclus, yn **g**yflym.

Uned 5

Ffocws iaith

Enwau unigol a lluosog.

Enwau benywaidd a gwrywaidd.

Rhai rheolau treiglo sy'n gysylltiedig â chenedl enwau.

Rhagenwau dangosol e.e. hwn, hon, hyn.

Enwau ac ansoddeiriau

Enwau gwrywaidd	**Enwau benywaidd**	**Enwau lluosog**
bachgen bach	merch **f**ach	plant bach
ci bach	cath **f**ach	cŵn bach
ci bach brown	cath **f**awr **dd**u	cathod bach prydferth

Dyma sgwâr bach

Dyma gylch mawr

Dyma ffrog **g**och

Dyma het wen

Dyma ddeilen werdd

Dyma ddail melyn

Y+ enwau benywaidd/ gwrywaidd/ lluosog

Ble mae'**r** **b**êl?	Mae'**r** **b**êl yn y bocs melyn.
	Dyma'**r** **b**êl.
Ble mae'r ffedog?	Mae hi ar y peg.
	Dyma'r ffedog.
Ble mae'r rhidyll?	Mae e yn y tywod.
	Dyma'r rhidyll.
Ble mae'r peli?	Mae'r peli yn y **f**asged **g**och.
	Dyma'r peli.
Ble mae'r cregyn?	Mae'r cregyn yn cuddio o dan y tywod. Dyma nhw.

Ydy'r cwch ar y dŵr?	Ydy, **mae e/o** yn arnofio ar y dŵr.
Ydy'r bwced yn llawn?	Nac ydy, **dydy e/o ddim** yn llawn.
Ydy'r **dd**ol yn y bocs?	Nac ydy, **dydy hi ddim** yn y bocs.
Ydy'r pibellau yn y twba dŵr?	Ydyn, **maen nhw** yn y dŵr.

Hwn/ Hon / Rhain

Beth ydy hwn?	Twmffat ydy e/o.
Beth ydy hon?	Rhaw ydy hi.
Beth ydy'r rhain?	Cregyn ydyn nhw.
Pa siâp ydy hwn?	Cylch / sgwâr / triongl / petryal.
Pa fag yw dy un di?	Hwnna/hwnnw.
Pa got ydy dy un di?	Honna/honno.
Pa gylchoedd wnest ti eu lliwio?	Rheina/rheiny.

Geirfa

Enwau benywaidd *Feminine nouns*

Cymraeg	Saesneg
cragen / cregyn	shell/s
deilen / dail	leaf / leaves
ffedog/au	apron/s
pibell/au	pipe/s

Enwau gwrywaidd *Masculine nouns*

Cymraeg	Saesneg
boch/au	cheek/s
crys/au	shirt/s
cownter/i	counter/s
petryal	rectangle
rhidyll	sieve
twmffat	funnel

Berfau *Verbs*

Cymraeg	Saesneg
arnofio	to float
cuddio	to hide

Ansoddeiriau *Adjectives*

Cymraeg	Saesneg
prydferth	beautiful
gwyn/ gwen	white
gwyrdd/ gwerdd	green
llawn	full
tlws / tlos	pretty

Gramadeg

Enwau Cymraeg

Yn y Gymraeg, **mae pob enw yn wrywaidd, yn fenywaidd** neu'n **lluosog**.
Mae rhai enwau unigol yn gallu bod yn wrywaidd ac yn fenywaidd, e.e. cwpan, breuddwyd, cyngerdd.

Ansoddeiriau ac enwau

Mae ansoddeiriau yn treiglo'n feddal ar ôl enwau benywaidd unigol. Dydy ansoddeiriau ddim yn treiglo ar ôl enwau gwrywaidd unigol nac enwau lluosog.

Enwau benywaidd	**Enwau gwrywaidd**	**Enwau lluosog**
merch **f**ach	bachgen bach	plant bach
stori **dd**a	llyfr da	plant da

Pan rydym yn rhestru ansoddeiriau ar ôl enw benywaidd unigol, bydd pob un yn treiglo, e.e. merch **f**ach **dd**a.

Rydym yn defnyddio ffurfiau benywaidd ansoddeiriau ar ôl enwau benywaidd, e.e. het wen, deilen werdd, ffrog felen, merch dlos.

Weithiau, rydym yn defnyddio ffurfiau lluosog ansoddeiriau ar ôl enwau lluosog, e.e. rhosys cochion, crysau duon, lilis gwynion.

Y fannod (y/’r/ yr) + enw

Os yw **enw benywaidd unigol** yn dod ar ôl **y** neu **’r**, mae llythyren gyntaf yr enw yn **treiglo’n** feddal, e.e. y **g**ath, i’r **b**otel, y **f**erch, y **b**êl, mae’r **g**adair.

Os yw enw gwrywaidd yn dod ar ôl **y** neu **’r** does dim treiglad, e.e. y bachgen, y tywod, y tŵr.

Os yw enw lluosog yn dod ar ôl **y** neu **’r** does dim treiglad, e.e. y merched, y bechgyn, y cregyn.

Ni fydd **ll/rh** yn treiglo ar ôl **y** (hyd yn oed os yw’n enw benywaidd), e.e. y llygoden fawr, y rhaglen deledu.

Rydym yn defnyddio **yr** o flaen **llafariad**: yr afal, yr anifeiliaid.

Hwn, hon a hyn/rhain

Wrth ysgrifennu neu wrth siarad yn fwy ffurfiol, mae pobl yn defnyddio **hwn**, **hon, hyn** yn lle **yma**.

Gydag enwau gwrywaidd, rydym yn defnyddio **hwn**, e.e. y tywod hwn.

Gydag enwau benywaidd, rydym yn defnyddio **hon**, e.e. y rhaw hon.

Gydag enwau lluosog, rydym yn defnyddio **hyn** neu **rhain**, e.e. y cregyn hyn, y rhain.

Hwnna/Hwnnw   Honna/Honno   Hynny   Rheina/Rheiny

Wrth ysgrifennu neu siarad yn ffurfiol, mae pobl yn defnyddio **hwnnw**, **honno** a **hynny** yn lle **yna**, e.e.

y cownter hwnnw   y ffedog honno   y dail hynny

Ar lafar, os ydych chi'n gallu pwyntio neu ddangos y peth, mae pobl yn dweud **hwnna**, **honna** a **rheina** yn Ne Cymru, a **hwnnw, honno** a **rheiny** yng Ngogledd Cymru.

Dyma

Mae treiglad meddal yn dilyn **dyma**. Mae enwau gwrywaidd, benywaidd a lluosog yn treiglo ar ôl **dyma**, e.e. dyma **f**erch, dyma **f**achgen, dyma **b**lant

Mae/ydy

Cofiwch y ffurf gywir:

MAE:	Ble mae'r llyfr?	Sut mae'r tywydd?	Pryd mae'r gêm?
YDY:	Pwy ydy'r athro?	Beth ydy'r llyfr?	Faint ydy'r tocyn?

Uned 6

Ffocws iaith

Defnyddio ansoddeiriau.

Cymharu ansoddeiriau.

Rheolau treiglo wrth ddefnyddio ansoddeiriau.

Yn + ansoddair

Mae’r garreg yn **d**rwm.	Mae hon yn llyfn.
Mae’r glŵp yn **l**udiog.	Mae hwn yn teimlo’n **f**eddal.
Mae’r tŵr yn uchel.	Mae hwn yn **d**al.
Mae’r cerrig yn **f**awr.	Mae’r rhain yn **a**rw.
Ydy’r mwydyn yn **d**ew?	Nac ydy, mae e’n/o’n hir ac yn **d**enau.
Ydy’r llun yn lliwgar?	Ydy, mae’r llun yn lliwgar fel yr enfys.
Ydy hwn yn drwm neu’n/ ta’n ysgafn?	Mae e’n/o’n **d**rwm.

Cymharu ansoddeiriau

Cyfartal (mae'r ddau beth yr un peth)

Ydy'r corryn mor **f**awr â'r falwen?	Ydy/Nac ydy.
Ydy'r ddeilen mor hir â'r brigyn?	
Wyt ti mor **g**ryf â chawr?	Ydw/ Nac ydw.

Ydy'r falwen **cymaint â**'r wenynen?

Ydy'r llong hon **cystal â'r** llong arall? Ydy/Nac ydy.

Mae hufen iâ **cynddrwg â** siocled.

Cymharu (mae'r ddau beth yn wahanol)

Mae mwydyn yn hirach na gwlithen.

Mae'r biben goch yn **f**yrrach na'r biben las.

Mae malwen yn arafach na morgrugyn.

Mae'r tŵr yn **uwch na**'r bwrdd.

Mae'r tŵr **yn is na'r** bwrdd.

Mae'r mochyn coed **yn fwy na'r** chwilen.

Mae'r morgrugyn **yn llai na phr**yfyn.

Mae dringo coed **yn fwy peryglus na** rhedeg.

Eithaf (y mwyaf neu'r lleiaf)

Pa un yw'r mwyaf - y broga neu'r llyffant?	Y llyffant yw'r mwyaf.
Pa un yw'r fwyaf - y falwen neu'r wlithen?	Y wlithen yw'r **f**wyaf.
Pa un yw'r lleiaf - y mwydyn neu'r chwilen?	Y chwilen yw'r lleiaf.
Pa drychfilod yw'r lleiaf?	Y morgrug yw'r lleiaf.

Pa dŵr ydy'r uchaf/isaf?	Hwn ydy'r (tŵr) uchaf/isaf.
Pa biben ydy'r hiraf/fyrraf?	Hon ydy'r (biben) hiraf/**f**yrraf.
Pa anifail ydy'r cyflymaf?	Y llewpart ydy'r cyflymaf.
Pa anifail ydy'r mwyaf peryglus?	Y llew ydy'r mwyaf peryglus.

Geirfa

Enwau benywaidd *Feminine nouns*

Cymraeg	Saesneg
bresychen/bresych	cabbage/s
carreg/cerrig	stone/s
chwilen/chwilod	beetle/s
deilen/dail	leaf/leaves
gwenynen/gwenyn	bee/s
gwlithen/gwlithod	slug/s
malwen/malwod	snail/s
moronen/moron	carrot/s
piben/pibau	pipe/s

Enwau gwrywaidd ***Masculine nouns***

Cymraeg	Saesneg
broga/brogaod	frog/s
brigyn/brigau	twig/s
cawr/cewri	giant/s
corryn/corynnod	spider/s
glŵp	gloop
llewpart/llewpardiaid	leopard/s
mochyn y coed/moch y coed	woodlouse/woodlice
morgrugyn/morgrug	ant/ants
mwydyn/mwydod	worm/s
pryfyn/pryfed	insect/s
trychfil/od	insect/s (minibeasts)
tŵr/tyrrau	tower/s

Ansoddeiriau *Adjectives*

Cymraeg	Saesneg
cryf	strong
cyflym	fast
garw	rough
gludiog	sticky/gluey
isel	low
lliwgar	colourful
llyfn	smooth
meddal	soft
tenau	thin
trwm	heavy
uchel	high
ysgafn	light

Gramadeg

Yn + ansoddair

Mae ansoddeiriau yn treiglo’n feddal ar ôl **yn**, e.e. yn **d**rwm, yn **f**awr, yn **f**ach, yn **g**ryf.

Sylwch, dydy ansoddeiriau sy’n dechrau gyda **ll** a **rh** ddim yn treiglo’n feddal ar ôl **yn**, e.e. yn **ll**awn, yn **ll**yfn, yn **ll**iwgar, yn **rh**ad.

Cymharu ansoddeiriau

Cyfartal

Pan rydym yn cymharu dau beth sy’n gyfartal, rydym yn defnyddio’r patrwm yma:

> Mae’r mwydyn mor hir â’r wlithen.
> Mae e mor **g**ryf â **ch**awr.
> Roedd e mor **f**awr ag eliffant.

Mae **mor** yn achosi treiglad meddal.

Mae **â** yn achosi treiglad llaes.

Sylwch eich bod yn defnyddio **â** cyn cytsain, e.e. mor araf **â** malwen.

Rydym yn defnyddio **ag** o flaen llafariad (a,e,i,o,u,w,y), e.e. mor fawr **ag** eliffant.

Cymharol

Pan rydym yn cymharu dau beth sy ddim yn gyfartal, rydym yn defnyddio'r terfyniad **-ach** a'r patrwm hwn:

> Mae'r mwydyn yn hir**ach** na'r wlithen.
> Mae coeden yn dal**ach** nag anifail.
> Mae'r biben goch yn fyrr**ach** na'r biben las.
> Mae'r mochyn coed yn fwy na'r chwilen.
> Mae'r morgrugyn yn llai na **ph**ryfyn.

Sylwch fod **na** yn achosi treiglad llaes, e.e. yn llai na **ph**ryfyn.

Rydym yn defnyddio **nag** o flaen llafariad, e.e. yn fwy nag eliffant.

Eithaf

Pan rydym yn siarad am rywbeth yn y radd eithaf, **y mwyaf / y lleiaf**, rydym yn defnyddio'r terfyniad **-af**, e.e. y mwyaf, y talaf, y cyflymaf, yr arafaf.

Yn y patrwm hwn, mae'r goddrych neu'r peth rydym yn siarad amdano yn dod ar ddechrau'r frawddeg neu'r cymal, e.e.

> **Y mwydyn** oedd y lleiaf.
> **Y llyffant** oedd y tewaf.

Wrth disgrifio rhywbeth benywaidd unigol mae'r ansoddair yn treiglo'n feddal, e.e.

Lowri yw'r dalaf

Y wlithen oedd y **d**ewaf.

Y wenynen oedd y **f**wyaf lliwgar.

Ansoddeiriau hir

Wrth gymharu pethau â'i gilydd, rydym yn rhoi **mor / mwy / llai / mwyaf/ lleiaf** o flaen ansoddeiriau'n terfynu yn:

-aidd -ôl -og -us -gar

Mae'r stori **mor** boblogaidd heddiw ag erioed.

Mae hi'n **fwy** diddorol na'r stori arall.

Dewi yw'r bachgen **mwyaf** gweithgar yn yr ysgol.

Ansoddeiriau afreolaidd

Mae rhai ansoddeiriau **afreolaidd** yn Gymraeg. Dyma'r patrwm ar gyfer yr ansoddeiriau afreolaidd:

Ansoddair	**Cyfartal** *as good as*	**Cymharol** *better than*	**Eithaf** *the best*
da	cystal â	yn well	y gorau
drwg	cynddrwg â	yn waeth	y gwaethaf
mawr	cymaint â	yn fwy	y mwyaf
bach	mor fach â	yn llai	y lleiaf
uchel	mor uchel â	yn uwch na	yr uchaf
isel	mor isel â	yn is na	yr isaf
hawdd	mor hawdd â	yn haws na	yr hawsaf

<u>Sylwch</u> does dim modd rhoi **mor** na **cyn** o flaen **cymaint**, **cynddrwg** a **cystal.**

Uned 7

Ffocws iaith

Defnyddio berfau ac arddodiaid.

Rhedeg arddodiaid.

Lleoli arddodiaid mewn brawddegau.

Pa arddodiad?	**Rhedeg arddodiaid**
Gwranda **ar** Anti/Modryb Sue.	Gwrandewch arna i.
	Gwrandewch arni hi.
Edrycha **ar** Rhys.	Edrychwch arno fe/fo.
Dweda **wrth** Anti Sue.	Dwedwch wrtha i.
	Dwedwch wrthi hi.
Chwilia **am** falwoden.	Chwiliwch amdani hi.
Tafla’r bêl **at** Gareth.	Tafla’r bêl ata i.
	Tafla’r bêl ato fe/fo.

Cer/Dos â dy gwpan **at** y sinc.	Ewch â fe/fo at y sinc.
Rho'r bêl **i** Rhys.	Rho'r bêl iddo fe/fo.

Beth sy'n bod?	Mae bola tost gyda fi.
Oes pen tost gyda ti?	Oes, mae pen tost gyda fi.
Oes gen ti gur pen?	Nac oes, does gen i ddim cur pen.
Oes annwyd arnat ti?	Oes, mae annwyd arna i.
	Nac oes, does dim annwyd arna i.
Oes syched arnat ti?	Oes, mae syched arna i.

Defnyddio 'i'

Rhaid i bawb wrando yn ofalus.

Rhaid i ti wrando yn ofalus Rhys.

Rhaid iddo fe/fo wrando yn ofalus.

Cyn i mi ddarllen y stori, eisteddwn ni yn dawel.

Ar ôl i ni orffen, cewch chi ganu'r gân.

Ar ôl iddi hi orffen, cewch chi dro i chwarae.

Gwisgwch got, cyn i chi adael.

Byddwch yn ofalus, rhag ofn iddi hi lithro.

Ble mae dy fag? Rhag ofn i ti anghofio.

Ble mae ei fag? Rhag ofn iddo fe/fo anghofio.

Lleoli arddodiaid

Am beth mae'r stori?	Mae'r stori am ferch fach o'r enw Catrin.
Am beth mae Elen yn chwilio?	Mae hi'n chwilio am gastell.
I ble mae Catrin yn mynd?	Mae hi'n mynd i'r goedwig.
Beth ydy hwn?	Dyma'r castell roedd hi'n chwilio amdano.
Beth ydy hon?	Dyma'r dywysoges roedd hi'n chwilio amdani.

Geirfa

Enwau benywaidd *Feminine nouns*

Cymraeg	Saesneg
malwoden/malwod	snail/s

Enwau gwrywaidd *Masculine nouns*

Cymraeg	Saesneg
syched	thirst

Berfau *Verbs*

Cymraeg	Saesneg
mynd (i)	to go to (somewhere)
mynd â	to take to
mynd at	to go to (someone)
dod â	to bring with

Ansoddeiriau *Adjectives*

Cymraeg	Saesneg
gofalus	careful
astud	carefully (to listen)

Gramadeg

Berf ac arddodiad

Yn aml, mae berf yn cael ei dilyn gan arddodiad, e.e.

Gwrando ar y stori

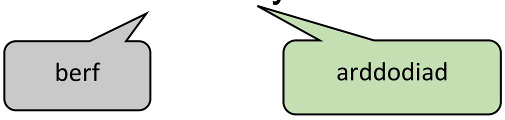

Weithiau, mae'r arddodiad Cymraeg yn wahanol i'r arddodiad Saesneg.

Yn Saesneg, *... to...* ydy bob un o'r isod, ond sylwch ar y rhain yn Gymraeg:

siarad **â**

dweud **wrth**

gwrando **ar**

edrych **ar**

taflu **at**

anfon **at** berson <u>OND</u>

anfon **i** le, e.e. anfon y llythyr at John, anfon y llythyr i Gaerdydd

mynd **at** berson <u>OND</u>

mynd **i** le, e.e. mynd â'r ffurflen at y pennaeth, mynd â'r ffurflen i'r swyddfa.

Rhedeg arddodiaid

Dyma batrymau'r arddodiaid **ar, am, at, gan, wrth, i**. Rydym yn rhedeg arddodiad wrth ychwanegu rhagenw ar + fi > arna i

gwrando ar Cadi	**chwilio am y tedi**	**taflu pêl at Dafydd**
arna i	amdana i	ata i
arnat ti	amdanat ti	atat ti
arno fe / fo	amdano fe / fo	ato fe / fo
arni hi	amdani hi	ati hi
arnon ni	amdanon ni	aton ni
arnoch chi	amdanoch chi	atoch chi
arnyn nhw	amdanyn nhw	atyn nhw

gan Rhys	**dweud wrth bawb**	**rhaid i Siwan**
gennyf fi / gen i	wrtho i / wrtha i	i mi
gennyt ti / gen ti	wrthot ti	i ti
ganddo fe / fo	wrtho fe / fo	iddo fe / fo
ganddi hi	wrthi hi	iddi hi
gennyn ni	wrthyn ni	i ni
gennych chi	wrthych chi	i chi
ganddyn nhw	wrthyn nhw	iddyn nhw

Defnyddio 'i'

Fel arfer, mae'r arddodiad **i** yn dilyn **rhaid**, **cyn**, **rhag ofn**, **wrth**, **ar ôl**, e.e.

Mae'n rhaid i Emyr wneud cylch yn y gliter.

Cyn i Dafydd ddechrau.

Ar ôl i Cadi orffen.

Os yw **i** yn cael ei ddilyn gan ragenw (fi, ti, fe, hi), bydd rhaid defnyddio'r terfyniad cywir ar **i**, e.e.

Bydd rhaid **iddo fe w**neud triongl yn y tywod.

Cyn **iddo fe dd**echrau/ Cyn iddo fo **dd**echrau.

Ar ôl **iddi hi o**rffen.

Mae'r arddodiad **i** bob amser yn achosi treiglad i'r ferf sy'n dilyn, e.e.

Bydd yn rhaid i Emyr **w**neud hecsagon.

Roedd yn rhaid iddyn nhw **d**ynnu llun cylch.

Defnyddio ‘gyda’ a ‘gan’

Pan rydym yn trafod salwch, rydym yn defnyddio patrymau **gyda** yn y de a **gan** yn y gogledd os yw’r rhan o’r corff yn cael ei enwi, e.e.

DE	GOGLEDD
Mae pen **t**ost gyda fi.	Mae ganddi hi/gynni hi **g**ur pen.
Does dim bola tost gyda fe.	Does ganddo fo/gynno fo ddim poen bol.

Sylwch fod **tost > dost** os yw’n dilyn enw benywaidd unigol ond ddim y lluosog, e.e.

Does dim **t**roed **d**ost gyda fe.
Mae gen i goes **d**ost.
Mae ganddi hi draed **t**ost.

Eto, sylwch fod **treiglad meddal** yn dilyn ffurfiau **gan**, e.e.

Mae gen i **b**igyn clust.
Oes ganddi hi **b**en tost?

Os dydy rhan y corff ddim yn cael ei enwi, rydym yn defnyddio **ar** gan ddilyn y patrwm yma, e.e.

Mae annwyd **arna** i.
Does dim peswch **arnoch** chi.

Lleoli arddodiaid

Dydyn ni ddim yn gallu gorffen brawddeg neu gymal gydag arddodiad syml.

Ble mae e'n dod **o**? ×

Beth mae'r llyfr **am**? ×

Beth wyt ti'n chwilio **am**? ×

Mae'n rhaid i chi osod yr arddodiad syml ar ddechrau'r frawddeg :

O ble mae e'n/o'n dod? ✓

Am beth mae'r llyfr? ✓

Am beth wyt ti'n chwilio? ✓

Gallwch hefyd redeg yr arddodiad ar ddiwedd y frawddeg:

Beth mae'r llyfr amdano? ✓

Beth wyt ti'n chwilio amdano? ✓

Dyma'r **llyfr** rydw i'n chwilio **amdano**. ✓

Dyma'r **got** roeddwn i'n chwilio **amdani**. ✓

Cofiwch wrth gyfeirio yn ôl at rywbeth ar ddechrau'r frawddeg fod yn rhaid i chi ddefnyddio'r person cywir wrth redeg yr arddodiad.

llyfr = enw gwrywaidd > amdano fe

cot = enw benywaidd > amdani hi

Uned 8

Ffocws iaith

Defnyddio rhifolion.

Defnyddio rhifolion gydag enw benywaidd a gwrywaidd.

Defnyddio trefnolion.

Rhai rheolau treiglo wrth ddefnyddio rhifolion a threfnolion.

Rhifolion ac enwau unigol

Sawl llyfr sy ar y bwrdd?	**Un** llyfr sy ar y bwrdd. Mae un llyfr ar y bwrdd.
Sawl tedi mawr sy yma?	**Dau d**edi mawr sy yma. Mae dau **d**edi mawr yma.
Sawl sgwâr coch sy ar y wal?	**Tri** sgwâr coch sy ar y wal. Mae tri sgwâr coch ar y wal.
Sawl bachgen sy yn y dosbarth?	**Pedwar** bachgen sy yn y dosbarth. Mae pedwar bachgen yn y dosbarth.
Sawl wyneb sy gan y ciwb?	**Pump**. **Pum** wyneb sy gan y ciwb.
Sawl cornel sy gan yr hecsagon?	**Chwech.** **Chwe ch**ornel sy gan yr hecsagon.

Sawl dol oedd yna?	**Un dd**ol oedd yna. Roedd un **dd**ol yna.
Sawl cath fach oedd yn y fasged?	**Dwy g**ath **f**ach oedd yn y **f**asged. Roedd **d**wy **g**ath fach yn y **f**asged.
Sawl merch oedd yn y llun?	**Tair** merch oedd yn y llun. Roedd tair merch yn y llun.
Sawl stori ddarllenoch chi neithiwr?	**Pedair.** Darllenais i bedair stori neithiwr.

Rhifolion ac enwau lluosog

Faint o gathod sydd yn y llun?	Pump o gathod.
Faint o gylchoedd coch sydd ar y bwrdd?	Chwech o gylchoedd coch.
Faint o fechgyn oedd yn y dosbarth?	Saith o fechgyn.
Faint o ferched oedd yn y dosbarth?	Wyth o ferched.

Y fannod (y/yr/’r) + rhifolion

Mae’r **dd**wy ferch yn dawnsio.

Mae’r **dd**au fachgen yn chwarae yn y twba dŵr.

Mae’r tri mochyn bach yn adeiladu tŷ o wellt.

Mae’r tair hwyaden yn arnofio ar y dŵr.

Mae’r pedwar mwgwd ar y bwrdd yn barod.

Mae’r pedair carreg wedi suddo i waelod y twba.

Trefnolion

cyntaf	Ti sydd gyntaf.
ail	Cer/Dos di yn ail.
trydydd	Cei di fynd yn drydydd.
pedwerydd	Pwy sydd eisiau/isio mynd yn bedwerydd?

Enwau gwrywaidd	**Enwau benywaidd**
Dyma’r bachgen cyntaf.	Dyma’r **f**erch **g**yntaf.
Dyma’r ail **l**yfr.	Dyma’r ail **b**êl.
Dyma’r trydydd mochyn.	Dyma’r **d**rydedd **g**ân.
Dyma’r pedwerydd llun.	Dyma’r **b**edwaredd **dd**oli.

Geirfa

Enwau gwrywaidd *Masculine nouns*

Cymraeg	Saesneg
mwgwd/mygydau	masks
wyneb/au	face/s

Enwau benywaidd *Feminine nouns*

Cymraeg	Saesneg
carreg/cerrig	stone/s

Berfau *Verbs*

Cymraeg	Saesneg
arnofio	to float
suddo	to sink

Gramadeg

Rhifolion ac enwau

Gan fod enwau unigol yn wrywaidd neu'n fenywaidd mae'n rhaid defnyddio rhifolion gwrywaidd neu fenywaidd gyda nhw:

tri bachgen, tri mwgwd

dwy ferch, dwy het

Dyma'r rhifolion gwrywaidd.

1	un
2	dau
3	tri
4	pedwar
5	pump
6	chwech
7	saith
8	wyth
9	naw
10	deg

Dyma'r rhifolion benywaidd.

2	dwy
3	tair
4	pedair

Rhifolion a threiglo

Mae'r rhifolion yn achosi treigladau.

Gydag enw **gwrywaidd** dilynwch y patrwm hwn:

un	>	dim treiglad	un ci
dau	>	treiglad meddal	dau **g**i
tri	>	treiglad llaes	tri **ch**i
pedwar	>	dim treiglad	pedwar ci
pump	>	dim treiglad	pum ci
chwech	>	treiglad llaes	chwe **ch**i

Gydag enw **benywaidd** dilynwch y patrwm hwn:

un	>	treiglad meddal	un **g**ath
dwy	>	treiglad meddal	dwy **g**ath
tair	>	dim treiglad	tair cath
pedair	>	dim treiglad	pedair cath
pump	>	dim treiglad	pum cath
chwech	>	treiglad llaes	chwe **ch**ath

Dydy enwau benywaidd sy'n dechrau gyda **ll** a **rh** ddim yn treiglo ar ôl **un** (hyd yn oed os ydyn nhw'n enwau benywaidd), e.e.

un llaw   un rhestr

Pump: **pum** yw'r ffurf gywir o flaen enw, e.e.
pum munud, pum llyfr

Chwech: chwe yw'r ffurf gywir o flaen enw, e.e.
chwe munud, chwe cheiniog

Y Fannod a Rhifolion

Dydy'r rhifolion – hyd yn oed y rhai benywaidd – ddim yn treiglo **ar ôl y fannod**, e.e.

y pedwar bys	y tri myfyriwr
y pedair coeden	y tair merch

Yr eithriadau yw **dau** a **dwy**.

Mae **dau** a **dwy** yn treiglo'n feddal **bob tro**! Mae dau a dwy hefyd yn achosi treiglad meddal yn yr enw sy'n dilyn (enwau gwrywaidd ac enwau benywaidd).

y ddau fachgen	y ddau lyfr
y ddwy ddol	y ddwy gath

Sawl a Faint?

Mae dwy ffordd o ofyn '*how many?*' yn Gymraeg.

Gallwch ddefnyddio **Sawl** + **enw unigol**

Sawl plentyn? Sawl siâp? Sawl cylch?

Dydy **sawl** ddim yn achosi treiglad.

Ffordd arall yw defnyddio **Faint** + **o** + **enw lluosog**

Faint o **b**lant? Faint o siapiau? Faint o **g**ylchoedd?

Cofiwch fod angen treiglad meddal yn dilyn **o**.

Trefnolion

Dyma restr o'r trefnolion:

1af	cyntaf
2il	ail
3ydd	trydydd
4ydd	pedwerydd
5ed	pumed
6ed	chweched
7fed	seithfed
8fed	wythfed
9fed	nawfed
10 fed	degfed

Mae dau drefnolyn benywaidd yn Gymraeg, sef:

trydedd (3edd) **pedwaredd** (4edd)

Rydym yn eu defnyddio gydag enwau **benywaidd** yn unig, e.e.

trydedd ferch pedwaredd goeden

Trefnolion a rheolau treiglo

Dyma'r rheolau wrth ddefnyddio trefnolion gydag enwau gwrywaidd ac enwau benywaidd.

Trefnolion + Enw gwrywaidd	**Trefnolion + Enw benywaidd**
Y bachgen cyntaf	Y **f**erch **g**yntaf
Yr ail fachgen	Yr ail **f**erch
Y trydydd bachgen	Y **d**ryd**edd** **f**erch
Y pedwerydd bachgen	Y **b**edwar**edd** **f**erch
Y pumed bachgen	Y **b**umed **f**erch
Rheol: Treiglad meddal ar ôl *ail* yn unig	**Rheol:** Treiglad meddal i'r trefnolyn a'r enw (rhif + merch)

Uned 9

Ffocws iaith

Gofyn ac ateb cwestiynau.

Gofyn cwestiynau caeëdig (ateb syml un gair yn bosib)	**Ateb Yes/No**
Oes tair arth yn y stori hon?	Oes/Nac oes.
Ydy'r goeden yn wyrdd?	Ydy/Nac ydy.
Ydy pawb yn barod?	Ydyn/Nac ydyn.
Oedd hi'n stori dda	Oedd/Nac oedd.
Ga i fynd i'r tŷ bach os gwelwch yn dda?	Cei/Na chei.
Est ti i'r parc ddoe?	Do/Naddo.
Hon ydy eich hoff stori?	Ie/Nage / Ia/Naci.
Dy got di ydy hon?	Ie/Nage / Ia/Naci.
Hoffech chi/ Liciech chi ddarllen stori?	Hoffwn/Hoffen / Liciwn/Licien.

Gofyn cwestiynau agored (ddim yn gallu eu hateb gyda 'yes' neu 'no')

Beth ydy teitl y stori hon?	'Dewin a Doti yn mynd am dro' ydy teitl y stori.
Pwy yw hwn?	Dewin yw hwn.
Pwy ydy'r prif gymeriad?	Doti ydy'r prif gymeriad.
Pwy yw'r cymeriad gorau?	Dewin yw'r cymeriad gorau.
Pa ddiwrnod ydy hi heddiw?	Dydd Mawrth ydy hi heddiw.

Beth mae Doti yn ei wneud?	Mae Doti yn chwarae yn y parc.
Ble mae Dewin yn mynd?	Mae Dewin yn mynd ar ei wyliau.
Ble maen nhw'n cuddio?	Maen nhw'n cuddio tu ôl i'r goeden.
Sut mae e'n teimlo?	Mae e'n teimlo'n ddigalon.
Sut maen nhw'n teimlo?	Maen nhw'n teimlo'n hapus.
Pam mae e'n drist?	Mae e'n drist achos mae e'n teimlo'n dost.

Pwy sy'n dewis llyfr heddi?	Fi sy'n dewis llyfr heddiw.
	Dw i'n dewis llyfr.
Pwy sy'n hoffi'r stori hon?	Jac sy'n hoffi'r stori hon.
	Mae Jac yn hoffi'r stori hon.
Beth sy ar y clawr?	Mae llun o Dewin a Doti ar y clawr.
Beth sy'n digwydd yn y llun?	Mae Dewin a Doti ar y traeth.
Beth sy'n digwydd ar y dechau?	Mae Dewin a Doti yn mynd i'r traeth.
Beth sy'n digwydd ar y diwedd?	Mae Dewin a Doti yn chwarae ar y traeth.

Pwy oedd yn hoffi'r stori yna?	Rhys oedd yn hoffi'r stori.
	Roedd Rhys yn hoffi'r stori.
Pwy oedd yn teimlo'n ofnus yn y stori?	Roedd Alys yn teimlo'n ofnus.
Beth oedd yn digwydd?	Roedd y plant yn chwarae ar lan y môr.
Beth fydd yn digwydd nesaf?	Bydd y plant yn nofio yn y môr nesaf.

Pa un yw'r stori orau?	Hon yw'r stori orau.
Pa un yw'r cymeriad gorau?	Dewi ydy'r cymeriad gorau.
Pa **g**ymeriad wyt ti'n ei hoffi?	Dw i'n hoffi'r arth.
Pa **g**ymeriad oeddet ti'n ei hoffi orau?	Roeddwn i/ Ro'n i'n hoffi'r ci mawr.
Pa **l**yfr hoffet ti ei ddarllen nesa?	Hoffwn i ddarllen am Dewin.
Pa **g**ân hoffet ti ei **ch**anu?	Hoffwn i ganu... Mi Welais Jac y Do.
Pa un wyt ti eisiau ei ddarllen?	Hwn. / Dw i eisiau darllen y llyfr hwn.

Geirfa

Enwau benywaidd ***Feminine nouns***

Cymraeg	**Saesneg**
arth/eirth	bear/s

Enwau gwrywaidd ***Masculine nouns***

Cymraeg	**Saesneg**
cymeriad/au	characters/s

Gramadeg

Ateb cwestiynau

Wrth ateb cwestiynau caeëdig mae'n rhaid i'r ateb fod yr un amser â'r cwestiwn ac mae'n rhaid defnyddio'r person cywir.

Mae'r cliw ar gyfer yr ateb yn y cwestiwn ei hun, e.e.

Oes brawd gyda ti? **Oes.**
Wyt ti'n hoffi paentio? **Ydw.**
Hoffet ti ganu cân? **Hoffwn.**
Oedd hi'n oer ddoe? **Oedd.**
Fyddi di'n mynd i'r parc? **Byddaf.**

Ie a Nage / Ia a Na (Naci)

Rydym yn defnyddio'r atebion yma pan does dim gair cwestiwn ar y dechrau, e.e. Ble? Pwy? Pam? neu ferf, e.e. Est ti? Oeddech chi? Oes? yn dechrau'r cwestiwn.

Dyma enghreifftiau:

Roced ydy hwn?	Ie, roced ydy e.
Roced oedd e?	Nage, nid roced oedd e.
Ti sy'n canu?	Ie, fi sy'n canu.

Gofyn cwestiynau agored

Wrth holi cwestiynau agored, bydd rhai geiriau cwestiwn yn achosi treiglad.

Edrychwch ar y tabl.

Sut + berf		Sut daeth e yma?
Sut + enw	+ treiglad meddal	Sut **g**ogyddes yw hi?
Pryd + berf		Pryd clywaist ti?
Ble + berf		Ble digwyddodd o?
Beth + berf	+ treiglad meddal	Beth **w**elon nhw?
Faint + berf	+ treiglad meddal	Faint **g**ollodd hi?
Pwy + berf	+ treiglad meddal	Pwy **f**rifodd ei droed?
Pa + enw	+ treiglad meddal	Pa **b**lant oedd yno?

Wrth ofyn cwestiynau **Beth**, **Pwy**, **Faint** mae'n rhaid defnyddio **ei** cyn y berfenw ac rydym yn treiglo'n feddal. Weithiau dydy **ei** ddim yn cael ei ddweud ar lafar ond mae'r treiglad yn aros oherwydd dylanwad yr **ei** sy'n cyfeirio yn ôl.

Beth wyt ti'n hoffi ei **w**neud? > Beth wyt ti'n hoffi **w**neud?

Pwy oeddet ti eisiau ei **w**eld? > Pwy o't ti eisiau **w**eld?

Faint mae hi'n ei **b**rynu? > Faint mae hi'n **b**rynu?

Wrth ofyn cwestiynau **Pa** bydd yn rhaid gwybod a yw'r ei yn cyfeirio'n ôl at enw benywaidd neu enw gwrywaidd.

> lliw – enw gwrywaidd felly ei (*his*) treiglad meddal
> Pa **liw** wyt ti wedi ei **dd**ewis?
> cân – enw benywaidd felly ei *(her)* treiglad llaes
> Pa **gân** fyddi di'n ei **ch**anu?

Pa /Pwy

Mae **Pa** yn achosi treiglad meddal, e.e. Pa **b**lant? Pa **f**is? Pa **l**yfr?

Os ydych chi'n disgwyl 'peth' yn hytrach na 'pherson' yn yr ateb, bydd y cwestiwn yn dechrau â **Pa?** e.e.

> Pa lyfr sydd gyda ti? Rala Rwdins sydd gyda fi.

Os ydych chi'n disgwyl person yn yr ateb, bydd y cwestiwn yn dechrau â **Pwy?** e.e.

> Pwy sy'n mynd i'r parti? Jac a Gwenno sy'n mynd i'r parti.
> Pwy raglen welaist ti ddoe? X
> Pa raglen welaist ti ddoe? ✓

Mae/ydy

Wrth ofyn cwestiynau agored, cofiwch fod y ferf yn yr ateb yn cyd-fynd â'r ferf yn y cwestiwn. Bydd hyn yn eich helpu hefyd i ddewis y ferf gywir, e.e.

Ble mae Cadi yn cuddio? Mae hi'n cuddio o dan y bwrdd.
Ble ydy Cadi yn cuddio? X

Uned 10

Ffocws iaith

Defnyddio **mewn** ac **yn.**

Defnyddio arddodiaid cyfansawdd, e.e. ar ôl, o flaen.

Rhedeg arddodiaid cyfansawdd.

Mewn / Yn

Ble mae Dewin?	Mae e mewn parti pen-blwydd.
	Mae e mewn dosbarth gymnasteg.
	Mae e mewn dosbarth pêl-droed.
Ble roedd Doti?	Roedd hi yn y parc.
	Roedd hi'n eistedd yng nghefn yr ystafell.
	Roedd hi ym mharti pen-blwydd Dewin.
Ym mha grŵp mae Catrin?	Mae hi yn y grŵp glas heddiw.
Sut byddan nhw'n gweithio?	Byddan nhw'n gweithio mewn grwpiau.

Arddodiaid cyfansawdd

Ble mae Dewi a Doti yn cuddio?	Maen nhw'n cuddio o dan y bwrdd.
	Maen nhw'n cuddio y tu ôl i'r goeden.
	Maen nhw'n cuddio y tu mewn i'r bocs mawr.
Ble mae'r bêl goch?	Mae hi wrth ochr y bocs glas.
	Mae hi uwchben y cwpwrdd.
	Mae hi o flaen y twba dŵr.
	Mae hi ar ben y fasged.

Dewch i sefyll o flaen Modryb Sue.

Dewch i sefyll o fy mlaen i.

Dewch i sefyll o'i flaen e/o.

Dewch i sefyll o'i blaen hi.

Dewch i sefyll o'u blaen nhw.

Rhedwch o gwmpas Rhys.

Rhedwch o'i gwmpas e/o.

Rho’r gadair wrth ochr Rhys.

Rho’r gadair wrth dy ochr di.

Rho’r gadair wrth ei ochr e/o.

Rhowch y gadair wrth ymyl Catrin.

Rhowch y gadair wrth ei hymyl hi.

Rhowch y gadair wrth eu hymyl nhw.

Rhedwch ar ôl Cadi.

Rhedwch ar ei hôl hi.

Rhedwch ar eu hôl nhw.

Paid â chwerthin am ben neb.

Paid â chwerthin am fy mhen i.

Paid â chwerthin am ei phen hi.

Paid â thorri ar draws neb.

Paid â thorri ar ei draws e/o.

Paid â thorri ar eu traws nhw.

Dw i'n gwneud gweithgaredd ar fy mhen fy hun.

Mae hi'n gwneud gweithgaredd ar ei phen ei hun.

Roedd e'n/o'n gwneud gweithgaredd ar ei ben ei hun.

Geirfa

Enwau gwrywaidd *Masculine nouns*

Cymraeg	Saesneg
gweithgaredd/au	activity/activities

Gramadeg

Defnyddio 'mewn' ac 'yn'

Mae **mewn** (*in a)* yn cyfeirio at enwau amhenodol (*non-specific),* e.e.

mewn siop

mewn tref (unrhyw dref)

Does dim treiglad ar ôl **mewn**.

Mae **yn** (*in*) yn cyfeirio at enwau penodol (*specific),* e.e.

yn Siop y Pentref, yn y siop

yn nhref Caerfyrddin, yn nhref Caernarfon, yn y dre (tref benodol)

Mae treiglad trwynol yn dilyn **yn** (*in*), e.e.

yn + cefn y dosbarth = **yng ngh**efn y dosbarth

yn + dosbarth Mrs Jones = **yn n**osbarth Mrs Jones

Gwallau Cyffredin Mewn/Yn

Weithiau mae pobl yn cael trafferth wrth gyfieithu *'in'* i'r Gymraeg ac maen nhw'n camddefnyddio **mewn** ac **yn**. Cofiwch dydych chi ddim yn gallu defnyddio **mewn** gyda'r fannod sef **y**, e.e.

> Mae e'n gweithio mewn y grŵp glas. ×
> Mae e'n gweithio mewn grŵp. ✓ (amhenodol)
> Mae e'n gweithio yn y grŵp glas. ✓ (penodol)

Defnyddiwch y grid isod er mwyn eich helpu i benderfynu ai **mewn** neu **yn** sydd ei angen arnoch chi wrth ddefnyddio rhai ymadroddion anodd.

Mewn

Saesneg	**Patrwm cywir**	**Cliw**
in Welsh books	mewn llyfrau Cymraeg	UNIGOL = mewn llyfr Cymraeg (*in a Welsh book*)
in some classes	mewn rhai dosbarthiadau	rhai – amhenodol bob tro
in specific books	mewn llyfrau penodol	UNIGOL – mewn llyfr penodol (*in a specific book*)
in order	mewn trefn	*in an order*

Yn

Saesneg	Patrwm cywir	Cliw
in every Welsh book	ym mhob llyfr Cymraeg	pob = penodol
in our Welsh class	yn ein dosbarth Cymraeg	ein = penodol
in the specific book	yn y llyfr penodol	Defnyddio ‘y’ = penodol
in the correct order	yn y drefn gywir	Defnyddio ‘y’ = penodol

Arddodiaid Cyfansawdd

Mae arddodiad cyfansawdd yn cynnwys mwy nag un elfen. Gall y rhain weithiau gael eu hysgrifennu ar ffurf un gair:

er mwyn   ar ôl   ar gyfer   am ben   o gwmpas

uwchben   ar draws   o flaen   ynghylch

Er mwyn gwneud arddodiad cyfansawdd yn bersonol mae’n rhaid rhannu’r ddau air a defnyddio’r rhagenwau blaen **fy, dy, ei, ei, ein, eich, eu** rhwng y ddau air, e.e.

gair 1 + rhagenw + gair 2
ar ôl > ar **ei** ôl e/o
am ben > am **ei** phen hi
ar draws > ar **eich** traws chi

Arddodiaid Cyfansawdd Personol a'r Treigladau

Cofiwch fod y rhagenwau blaen yn achosi'r treigladau canlynol:

Rhagenw blaen	**Treiglad**
fy	trwynol
dy	meddal
ei (gwrywaidd)	meddal
ei (benywaidd)	llaes +h o flaen llafariad
ein	dim treiglad +h o flaen llafariad
eich	dim treiglad
eu	dim treiglad +h o flaen llafariad

Bydd y treigladau arferol yn dilyn y rhagenwau hyn ond cofiwch mai treiglo'r ffurf gysefin (*original)* sydd angen i ni ei wneud, e.e.

ar draws = ar + traws

Mae **ar** yn achosi treiglad meddal felly mae **traws** wedi newid i **draws**.

Y ffurf gysefin felly yw ‘**t**raws’.

Wrth osod y rhagenw yn y canol, y ffurf gysefin sy’n treiglo, e.e.

ar fy **nh**raws i (treiglad trwynol ar ôl **fy**)

ar dy **d**raws di (treiglad meddal ar ôl **dy**)

ar ei **th**raws hi (treiglad llaes ar ôl **ei** benywaidd)

Rydym yn gosod y rhagenwau mewnol **’m, ’th, ’i, ’n, ’ch, ’u** ar ôl llafariaid. Erbyn hyn, mae **‘m** a **‘th** yn ffurfiol iawn.

fy = o’**m** cwmpas i (does dim treiglad gyda **’m** fel sydd gyda **fy**)
dy = o’**th** gwmpas di
ei= o’**i** gwmpas e
ei= o’**i** chwmpas hi
ei= o’**n** cwmpas
eich = o’**ch** cwmpas
eu= o’**u** cwmpas

Does dim treiglad ar ôl **’m** ond mae’r gweddill yn achosi yr un treiglad â’r rhagenwau blaen.

Y Ganolfan
Dysgu Cymraeg
Genedlaethol

Cymraeg Gwaith
Work Welsh

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Cyfieithwch y cwestiynau canlynol ac yna atebwch y cwestiwn.

i. How is the weather today?
ii. Will it be sunny tomorrow?
iii. How was the weather yesterday?
iv. Was it freezing yesterday?
v. How do you come to nursery in the rain?
vi. Was it sunny in the summer?
vii. Will it be cold in the winter?
viii. Is it cloudy today?
ix. Will it be windy tomorrow?

Gweithgaredd 2

Cam 1: Rhowch **yn** o flaen y canlynol:

cawodlyd	rhewllyd	mwyn	cyfnewidiol
cymylog	braf	glawio	gwyntog
trist	heulog	hapus	blinedig
cyffrous	niwlog	oer	ofnus

Cam 2: Rhowch y geiriau **heddiw**, **ddoe** ac **yfory** mewn dis sbwng. Taflwch y dis er mwyn dynodi amser y ferf ac yna gwnewch gwestiwn yn yr amser cywir gan ddefnyddio’r grid uchod. Gall y person ar chwith ateb y cwestiwn.

heddiw + cawodlyd = Ydy hi’n gawodlyd heddiw?

ddoe + trist = Oeddet ti’n drist ddoe?

yfory + mwyn = Fydd hi’n fwyn yfory?

Gweithgaredd 3

Gorffennwch y cwestiwn drwy ychwanegu’r berfenwau. Cofiwch dreiglo os oes angen.

Beth wyt ti eisiau ei …?

gwneud	darllen	paentio	bwyta
coginio	yfed	gwisgo	dysgu

Mae modd newid amser y ferf hefyd.

Beth oeddet ti eisiau ei…?

Beth fyddi di eisiau ei …?

Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol

Cymraeg Gwaith Work Welsh

Gweithgaredd 4

Llenwch y grid canlynol:

Cadarnhaol	**Cwestiwn**	**Negyddol**
Roeddwn i'n hapus iawn. Ro'n i'n		
	Ydy e'n hoffi canu a dawnsio?	
		Fyddwch chi ddim yn mynd allan i chwarae heddi.
	Oeddet ti'n hoffi'r stori? O't ti'n ...	
Rydyn ni'n mynd i ddarllen stori newydd.		
		Doedd hi ddim yn mwynhau adeiladu castell tywod.

Gweithgareddau yn y lleoliad

1. Meddyliwch am gwestiynau yn y presennol, amherffaith a'r dyfodol ar gyfer y cyfnodau/ardaloedd canlynol:
   Amser cofrestru
   Ardal chwarae rôl
   Amser snac

2. Gwnewch set o gardiau fflach am y tywydd neu dewch o hyd i set o luniau sy'n dangos y tywydd. Defnyddiwch y cardiau i ymarfer geirfa tywydd gyda'r plant.
   Defnyddiwch y cardiau i ofyn 'Sut mae'r tywydd yn y llun?' er mwyn i'r plant ymarfer defnyddio 'Mae hi'n…'
   Yna gofynnwch 'Sut oedd y tywydd yn y llun?' er mwyn i'r plant ymarfer defnyddio 'Roedd hi'n…'

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Llenwch y bylchau yn y tabl.

	canu	golchi	mwynhau	gweld	chwarae
fi					
ti					
fe/ fo					
hi					
ni					
chi					
nhw					

Gweithgaredd 2

Rhowch y terfyniad cywir ar fonau'r berfau.

1. Can___ hi
2. Rhed___ i
3. Gwel___ i
4. Ysgrifenn___ e/o
5. Cerdd___ ni
6. Pryn___ chi
7. Clyw___ ti
8. Cyrhaedd___ chi
9. Darllen___ nhw
10. Adeilad___ nhw

Gweithgaredd 3

Cam 1: Defnyddiwch ddis rhagenwau i ymarfer rhedeg y berfau yn y gorffennol cryno.
Cam 2: Ychwanegwch y gwrthrych er mwyn ymarfer treiglo gwrthrych berf gryno.
Cam 3: Defnyddiwch y cardiau berfenw a'r gwrthrych i greu cwestiynau.

gweld	llew	clywed	sŵn
darllen	llyfr	paentio	llun
torri	cerdyn	adeiladu	tŵr
mwynhau	y ffilm	dringo	y ffrâm
yfed	llaeth	coginio	cacen
canu	cân	chwarae	pêl-droed
gwisgo	cot	bwyta	brechdan

Gweithgareddau yn y lleoliad

1. Lluniwch restr o gwestiynau yn y gorffennol i'w gofyn yn ystod Amser Cylch er mwyn trafod digwyddiadau yn y gorffennol gyda'r plant.
2. Lluniwch restr o gwestiynau caeëdig yn y gorffennol fydd yn gofyn i'r plant ymarfer ateb Do/ Naddo. Gallwch fynd gam ymhellach a gofyn iddyn nhw ateb yn llawn,

   e.e. Fwytaist ti dost i frecwast heddiw? Do, bwytais i dost / Naddo, fwytais i ddim tost.

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Meddyliwch pryd byddech chi'n defnyddio'r ffurfiau hyn yn ystod eich sesiynau.

Lluniwch restr o gwestiynau y byddech yn gallu eu gofyn yn ystod Amser Cofrestru ac Amser Cylch.

Gweithgaredd 2

Trowch y brawddegau a'r cwestiynau hyn i'r amser gorffennol.

1. Wyt ti'n cael sglodion a physgod i de?
2. Dw i'n mynd i Abertawe i weld y gêm.
3. Mae o'n dwad i chwarae efo fi ar ôl te.
4. Ydyn nhw'n gwneud bwyd i'r parti?
5. Dwyt ti ddim yn cael mynd.
6. Dydyn ni ddim yn dod i'r parc.
7. Wyt ti'n mynd i barti dydd Sadwrn?
8. Maen nhw'n gwneud teisen i de.
9. Dw i ddim yn cael cinio ysgol.
10. Mae hi'n gwneud castell tywod.

Gweithgaredd 3

Dewiswch symbol O neu X. Gyda phartner, taflwch ddis rhagenwau (e.e. fi, ti, o/e/hi, ni, chi, nhw), dewiswch sgwâr, yna dwedwch ffurf gywir y ferf. Os ydych yn gywir, rhowch eich symbol yn y sgwâr. Yr enillydd ydy'r person sy'n llwyddo i gael 3 symbol mewn rhes.

Dechreuwch gyda'r ffurf gadarnhaol yna chwaraewch eto gan lunio brawddegau negyddol ac yna gwestiynau.

cael	gwneud	mynd	dod	bod	cael
gwneud	mynd	dod	bod	cael	gwneud
mynd	dod	bod	cael	gwneud	mynd
dod	bod	cael	gwneud	mynd	dod

Gweithgareddau yn y lleoliad

1. Gwnewch restr o'r cwestiynau sy'n cynnwys ffurfiau gorffennol **mynd**, **dod**, **cael** a **gwneud** rydych wedi eu defnyddio gyda'r plant yn ystod yr wythnos. Defnyddiwch y patrymau yma'n aml.

2. Gweithgaredd ymarfer ateb **Do / Naddo** i gwestiynau yn y gorffennol.

   Gallwch drafod newyddion y penwythnos er mwyn rhoi cyfle i'r plant ymarfer ateb **Do / Naddo** i gwestiynau yn y gorffennol.

   Paratowch becyn o luniau, e.e. parc, pwll nofio, caffi, traeth, tre, siop er mwyn rhoi sbardun i drafod, e.e. parc

Est ti i'r parc dros y penwythnos?	Do, es i i'r parc.
	Naddo, es i ddim i'r parc.
Est ti ar y llithren?	Do/ Naddo.
Ges ti ti amser da?	Do, Ces i amser da.
	Naddo, ches i ddim amser da.

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Cam1: Newidiwch yr unigol i'r lluosog a'r lluosog i'r unigol. Cofiwch am y treigladau.

Unigol	**Lluosog**
dy got	eich brodyr
Paid!	Rhedwch
Cer/ Dos	eich bagiau
Gwisga	eich cadeiriau
Darllena	Dewch yma
dy chwaer	Edrychwch
dy deulu	Cerddwch
Cana	eich cotiau
dy lyfr	Gwrandewch
dy ffedog	eich pegiau

Cam 2: Defnyddiwch yr uchod i lunio gorchmynion llawn ar gyfer y dosbarth.

Gweithgaredd 2

Mae sawl ffordd o ddweud wrth blant beth i'w wneud. Edrychwch ar linell gyntaf y grid. Dilynwch y patrwm i lenwi'r bylchau gwag.

Golchwch eich dwylo	**Rhaid i chi olchi eich dwylo**	**Peidiwch â golchi eich dwylo**	**Dim golchi dwylo**
Gwisgwch eich cotiau			
		Peidiwch â siarad	
			Dim gwthio
	Rhaid i chi wrando		
Taclusa'r bwrdd			
	Rhaid i chi daflu'r bêl		
			Dim gweiddi
		Paid â sblasio	
		Paid â mynd allan	
Cerdda'n gyflym			

Gweithgaredd 3

Meddyliwch am orchmynion ar gyfer y canlynol:

Amser cofrestru	Amser cylch	Amser stori	Amser snac
Amser canu	Ffarwelio	Ardal adeiladu	Ardal 'ar ben bwrdd'

Gweithgaredd yn y lleoliad

1. Chwaraewch gêm 'Mae Seimon yn dweud' gyda'r plant, e.e. 'Mae Seimon yn dweud "neidiwch fel mwnci"'.
2. Paratowch restr o'r gorchmynion rydych yn eu defnyddio amlaf gyda'r plant. Sicrhewch eich bod yn gwybod yr unigol a'r lluosog. Ceisiwch ddefnyddio o leiaf pum gorchymyn gwahanol gyda'r plant yn unigol ac yn lluosog wrth wneud gweithgareddau gwahanol.

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Llenwch y grid canlynol. Bydd yn rhaid i chi benderfynu a yw’r enw yn enw gwrywaidd, benywaidd neu’n lluosog. Cofiwch y rheolau treiglo.

Enw	**Rhowch y fannod (y/yr) o flaen yr enw**	**Rhowch ansoddair (disgrifiad) ar ôl yr enw**
siwmper		
cot		
powlen		
llestri		
cotiau		
bocs		
drws		
anifail		
car		
deinasor		

Gweithgaredd 2

Cam 1: Rhowch yr enwau i gategorïau **hwn / hon**.

mochyn	cot	afal	llyfr	cân
het	stori	tŵr	anifail	bag
castell	cwpan	dafad	drwm	ffedog

Cam 2: Beth yw ffurfiau lluosog yr enwau hyn?

Gweithgaredd 3

Cyfieithwch y canlynol:

1. Here is the blue cup.
2. Where is the red apron?
3. Are the blue blocks in the small box?
4. Put the big bowl in the sink.
5. Where are the shells?
6. There are big circles and small circles on the table.
7. Where is the small cat hiding?
8. Here is the small chair.

Gweithgaredd 4

Newidiwch y geiriau mewn print tywyll i'r lluosog.

1. Oes **triongl** yn y bocs?
2. Roeddet ti wedi colli'r **sgwâr**.
3. Bydda i'n gwneud llun **seren**.
4. Ydy'r **cylch** yn fach neu'n fawr?
5. Beth yw **hwn**?
6. Dyna **batrwm** diddorol.
7. Ble mae'r **garreg honno**?
8. Dw i'n gwneud **cacen**.

Gweithgaredd yn y lleoliad

Gwnewch restr o eirfa yr ydych yn eu defnyddio ar gyfer:

Amser Snac

Ardal Adeiladu

Ardal Byd Bach

Ardal Cerdd a Sain

Dosbarthwch yr enwau yn enwau benywaidd, enwau gwrywaidd ac enwau lluosog.

Rhowch **y** / **yr** o flaen yr enwau, yna rhowch ansoddair ar ôl yr enwau.

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Defnyddiwch yr enwau a'r ansoddeiriau i lunio brawddegau. Cofiwch am y rheolau treiglo:

Yn + ansoddair > treiglad meddal

Y + enw benywaidd > treiglad meddal

mwydyn	tenau	Mae'r mwydyn yn **d**enau.
carreg	llyfn	
tŵr	tal	
cerrig	trwm	
mwydyn	tew	
blodyn	lliwgar	
llun	prydferth	
cylch	bach	
piben	byr	

Gweithgaredd 2

Llenwch y grid hwn.

	cyfartal	**cymharol**	**eithaf**
cryf	mor gryf â	yn gryfach na	y cryfaf/ y gryfaf
byr			
tal			
araf			
cyflym			
uchel			
lliwgar			
isel			

Gweithgaredd 3

Cyfieithwch y brawddegau.

1. Is the butterfly lighter?
2. The big stone is heavier than the small stone.
3. The worm was fatter than the slug.
4. The ants are the busiest minibeasts.
5. The snail will be slower than the worm.
6. Which flowers are the most colourful?
7. The spider has more legs than the frog.
8. The trees are taller this year.

Gweithgaredd 4

Ticiwch y brawddegau cywir, yna cywirwch y rhai anghywir.

1. Mae iâr fach yr haf yn ddelach na pryfyn.
2. Doedd y llyffant ddim yn pert.
3. Mae blodau yn bertach na phryfed.
4. P’un yw’r mwyaf flasus?
5. Mae blodyn haul yn tyfu’n gyflymach na bresych.
6. Y lili wen fach yw’r blodyn lleiaf yn fy ngardd i.
7. Dydy moron ddim yn fwy na tatws.
8. Y wlithen oedd y mwyaf araf.

Gweithgaredd yn y lleoliad

1. Meddyliwch am yr ansoddeiriau rydych chi’n eu defnyddio fwyaf wrth gymharu pethau yn ystod eich sesiynau. Lluniwch restr neu boster i’w roi ar y wal yn eich lleoliad.
2. Paratowch restr o gwestiynau yn cymharu gwrthrychau mewn ardaloedd gwahanol yn eich lleoliad.
3. Os oes gennych ardal y tu allan paratowch gwestiynau i’r plant fydd yn rhoi cyfle iddyn nhw ddefnyddio ansoddeiriau i gymharu’r pethau o’u cwmpas.

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Torrwch y rhain yn gardiau unigol.

Cam 1: Parwch y berfau â'r arddodiaid.

gwrando	edrych	chwilio	dweud	rhoi (*rhywbeth*)
poeni	taflu	gofyn	mynd	dod

ar	ar	am	wrth	i
am	at	i	â	â

Cam 2: Defnyddiwch y parau i greu gorchmynion neu frawddegau.

Gweithgaredd 2

Rhedeg arddodiaid

Defnyddiwch ddis rhagenwau i ymarfer rhedeg yr arddodiaid yn y grid.

am	ar	at	i
wrth	gan/gyda	am	ar
at	i	wrth	gan/gyda
am	ar	at	i
wrth	gan/gyda	am	ar

Gweithgaredd 3

Cywirwch y brawddegau canlynol. Mae mwy nag un camgymeriad mewn rhai brawddegau:

1. Dw i wedi dweud i bawb ein bod ni'n darllen stori newydd.
2. Edrychwch ar fi nawr blant.
3. Pwy ddywedaist ti wrth?
4. Beth wyt ti'n chwilio am?
5. Rhaid i chi gwneud cylch bach yna mae'n rhaid i chi torri triongl mawr.
6. Dyma'r llyfr roeddwn i'n chwilio am.
7. Wyt ti wedi siarad i rhieni Rhys eto?
8. Mae'n rhaid i ti dweud wrth fe/fo.
9. Ble wyt ti'n mynd i?
10. Gwrandewch yn ofalus ar fi.
11. Roedd annwyd ar chi.

Gweithgaredd yn y lleoliad

Lluniwch restr o orchmynion ar gyfer ardaloedd gwahanol neu gyfnodau gwahanol o’r sesiwn ddysgu. Gwnewch yn siŵr eich bod yn defnyddio’r arddodiaid cywir. Dilynwch y patrwm:

> Gwrandewch ar Anti Catrin > Gwrandewch arna i
>
> Gwranda ar Anti Catrin > Gwranda arna i

Paratowch bosteri i’w rhoi ar y wal.

Defnyddiwch y gorchmynion a’r arddodiaid gyda’r plant.

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Cyfieithwch y brawddegau canlynol:

1. How many children are here today?
2. There are two boys and four girls here today.
3. We have read two books.
4. We will sing two songs this morning.
5. How many squares were on the table?
6. There is one more song to sing.
7. How many sides does a triangle have?
8. Four stones have sunk to the bottom.
9. The three ducks are floating on the water.
10. One girl is wearing a rain coat.

Gweithgaredd 2

Cywirwch y brawddegau canlynol.

1. Mae’r dau ferch yn darllen llyfrau.
2. Mae’r tri fachgen yn chwarae yn y twba dŵr.
3. Sawl cerrig sydd yn y twba dŵr?
4. Mae’r tair mochyn bach yn adeiladu tŷ o wellt.
5. Dim ond un lyfr sydd ar y silff.
6. Dyma’r hwyaden cyntaf.
7. Mae’r pedair plât ar y bwrdd yn barod.
8. Faint o carreg sy wedi suddo i waelod y twba?
9. Dyma’r trydydd cân.
10. Lliwiwch yr ail llun yn ofalus.

Gweithgaredd 3

Gêm fwrdd. Defnyddiwch ddis a chownteri i chwarae'r gêm fwrdd ac adolygu cynnwys yr uned.

Dechrau	Y trydydd / y pedwerydd Beth yw'r patrwm ar gyfer enwau benywaidd?	Cyfrwch y moch a'u disgrifio 	Cyfrwch y cathod a'u disgrifio 	**Cyfieithwch:** *The third*
Hwn neu hon neu hyn? Disgrifiwch y lluniau! 	Sawl afal sy yma? 	Beth yw 4th yn Gymraeg?	2 x stori dda 2 x gwers Gymraeg 2 x dosbarth mawr 2 x cylch bach	Sawl het sy yma?
Sawl pêl sy yma? 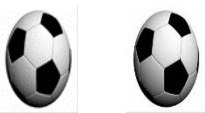	Sawl car sy yma? 	**Cyfieithwch** How many squares are on the table?	Beth yw 2nd yn Gymraeg?	Sawl person sy'n gweithio yn y cylch meithrin?
Sawl llygad a sawl clust sy gyda chi?	3 x taflen = 3 x gwers = 3 x dosbarth = 2 x llyfr =	Sawl cadair sy o gwmpas eich bwrdd?	Sawl ci a sawl cath sy yma? 	Sawl bachgen a sawl merch sy ar y cwrs ?
Sawl coeden sy yma? 	**Cyfieithwch:** *The fourth circle*	Sawl siswrn sy yma? 	**Cyfieithwch:** *The first boy and the first girl*	Y Diwedd Hwre!

Gweithgaredd yn y lleoliad

Gwnewch restr o eirfa rydych yn eu defnyddio ar gyfer

- Amser cylch
- Amser snac
- Ardal adeiladu
- Ardal chwarae rôl.

Gallwch ymarfer defnyddio'r rhifolion priodol o flaen yr enwau gwrywaidd/ benywaidd.

Gosodwch y gwrthrychau gwrywaidd mewn bocs glas a gosodwch y gwrthrychau benywaidd mewn bocs coch. Gallwch ymarfer gofyn

Sawl tedi sydd yn y bocs?	Dau
Sawl dol sydd yn y bocs?	Dwy
Faint o beli sydd yn y bocs?	Tair
Faint o lyfrau sydd yn y bocs?	Tri

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Llenwch y bylchau gyda'r gair cywir – sydd, yw/ydy, mae

1. Beth _______ coch a gwyn yn ei wneud?
2. Pwy _______'r dyn yma?
3. Beth _______ e'n ei dorri?
4. Beth _______ ar y llawr?
5. Pwy _______ 'n cuddio yn y coed?
6. Pwy _______hi'n ei ffeindio yn y goedwig?
7. Sut _______ hi'n teimlo?
8. Pam _______ e'n/ o'n drist?
9. Beth _______ o dan y bwrdd?
10. Beth _______ hwn?

Gweithgaredd 2

Dyma'r atebion ond beth yw'r cwestiynau?

1. Mae Aled eisiau gwneud roced.
2. Gwen sydd wedi tynnu llun yr arth.
3. Enfys ydy hi.
4. Llun deinosor ydy e/o.
5. Dillad plismon sydd yn y bocs melyn.
6. Model o gi ydy e.
7. Mae hi'n gwisgo dillad ffermwr.
8. Mae e'n cuddio yn y goedwig.
9. Y tri mochyn bach sy'n adeiladu'r tŷ.
10. Brown, melyn ac oren yw lliwiau'r dail.

Gweithgaredd 3

Defnyddiwch y geiriau gofynnol i greu cwestiwn. Rhaid i'r person ar eich chwith ateb y cwestiwn cyn gofyn y cwestiwn nesaf.

Beth	Ble	Pwy	Pa
Pam	Sut	Beth	Ble
Faint	Ble	Pa	Pwy
Beth	Pam	Sut	Pa

Gweithgaredd yn y lleoliad

1. Dewiswch un o'ch hoff lyfrau i'w ddarllen i'r plant. Darllenwch y llyfr gan baratoi un neu ddau gwestiwn ar bob tudalen. Gwnewch yn siŵr eich bod yn gofyn cwestiynau caeëdig a chwestiynau agored.

2. Meddyliwch am y cwestiynau rydych chi'n eu defnyddio amlaf wrth ddarllen stori. Gwnewch restr o gwestiynau caeëdig a'r atebion cywir sy'n cyd-fynd â nhw, e.e.
   'Ydy'r ffermwyr yn y cae?' Ateb: 'Ydy'/'Nac ydy'.
   Hoffech chi glywed y stori eto? Ateb: Hoffwn/Hoffen.

Gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Dewiswch **mewn** neu **yn** er mwyn llenwi'r bylchau yn y brawddegau isod. Cofiwch dreiglo os oes angen.

1. Roedd dy fenig ______________poced dy got.
2. Mae'r plant ______________ ysgol Gymraeg leol.
3. Mae'r llyfrau i gyd ______________. (*in order)*
4. Roedd y llyfr _____________ cefn y cwpwrdd.
5. Rhowch y paent ___________ potiau bach.
6. Mae llawer o gymeriadau da ______________ llyfrau J.K Rowling.
7. Mae llawer o wybodaeth ________________ llyfrau Cymraeg i blant.
8. Ydy'r lluniau ______________ y drefn gywir ac ydy'r brawddegau ____________ trefn?
9. Maen nhw ___________ bagiau'r plant.
10. Mae'r plant i gyd ______________ ysgolion Cymraeg.

Gweithgaredd 2

Llenwch y grid isod:

	ar ôl	**ar draws (ar + traws)**	**er mwyn**	**ar ben … (ar + pen)**	**am ben (am + pen)**
Fi	Ar **fy** ôl **i**	Ar **fy** nhraws **i**	Er **fy** mwyn **i**	Ar **fy** mhen fy hun	Am **fy** mhen **i**
ti					
ef/fo					
hi					
ni					
chi					
nhw					

Gweithgaredd 3

Cam 1: Torrwch y grid isod yn gardiau. Bydd yn rhaid cyfateb y frawddeg â'r arddodiad cyfansawdd cywir.

Cam 2: Defnyddiwch ddis rhagenw er mwyn ymarfer rhoi person gyda'r arddodiad cyfansawdd.

Rhaid i bawb fynd	ar ôl
Peidiwch â thorri	ar draws
Mae angen i mi baratoi gwaith	ar gyfer
Eisteddodd pawb	o flaen
Mae llawer o sêr	uwchben
Mae'r glaw yn cwympo/syrthio	ar ben
Mae pobl yn chwerthin	am ben

Gweithgaredd yn y lleoliad

Paratowch boster yn nodi'r arddodiad cyfansawdd yr ydych yn eu defnyddio fwyaf aml yn eich sesiynau.

Gwnewch yn siŵr eich bod yn hyderus wrth roi person i'r arddodiaid cyfansawdd hyn.